

İDARİ YARGIDA DAVAYA MÜDAHALE (Uygulama ve Teori Açısından İnceleme)

*Judicial Intervention in Administrative Jurisdiction
(A Study on Theory and Practice)*

Mehmet TOSUN¹
Emre TAN²

ÖZ

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun (İYUK) 31 inci maddesinde yapılan atıf gereğince, idari yargıda görülen davalarda uygulanacak olan "müdahale" kurumuna ilişkin usul ve esaslar, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK) düzenlenmiştir. Taraflarca getirilme ilkesinin uygulandığı ve özel hukuk ilişkilerinden doğan uyuşmazlıkları çözümleyen adli yargı koluna yönelik düzenlenmiş olan HMK'da yer alan hükümlerin, yazılı yargılama usulü ve re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu idari yargı kolunda uygulan(ama)ması pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Ayrıca, "müdahale" kurumu, uyuşmazlığın esası hakkında verilecek karar öncesindeki usuli işlemlerden olması nedeniyle, yargı yerlerince farklı şekilde uygulanmaktadır.

Görülmekte olan davada hak iddia eden ya da taraflardan birinin davayı kazanmasında hukukî yararı olan üçüncü kişinin davaya müdahil olması, adil yargılanma hakkının gerçekleşmesini sağlayan önemli bir müessesedir. Çalışma ile başta adli yargıda daha önce içtihat yoluyla uygulanan aslî müdahale kurumunun HMK'da düzenlenmesi sonrasında, idari yargıda uygulanma biçimi olmak üzere, aslî müdahaleye ilişkin usul ve esaslar, doktrin görüşleriyle birlikte, güncel Danıştay, Yargıtay ve ilk derece mahkemesi kararlarına yer verilerek incelenmiştir. Ayrıca, müdahilin bireysel başvuruda bulunup bulunamayacağı konusundaki Anayasa Mahkemesi kararları, görev itirazı ve hüküm uyuşmazlığı talebinde bulunup bulunamayacağı hususunda Uyuşmazlık Mahkemesi kararları da göz önünde bulundurulurak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Danıştay, Aslî müdahale, Fer'î müdahale, Davaya

1 Hâkim, Eskişehir 2. İdare Mahkemesi Üyesi, mhstosun@hotmail.com.

2 Hâkim, Manisa 1. İdare Mahkemesi Üyesi, etan.60@hotmail.com.

müdahale, Müdahale usulü, Müdahilin hak ve yetkileri, İdari yargı.

ABSTRACT

As a result of the reference made under Article 31 of the Administrative Procedure Law (Law No. 2577), rules and procedures applicable to the institution of intervention in court cases at administrative judiciary are included in Civil Procedure Law (Law No.6100). Application of provisions, set out in Civil Procedure Law designed to solve the conflicts of civil judiciary arising from civil law affairs where adversarial system applies, in the administrative judiciary where written adjudication procedure and system of ex officio examination is applicable gives rise to a number of problems. In addition, the institution of intervention is performed in different ways by judicial authorities due to the fact that it is a procedural transaction before the decision about the substance of the conflict.

Intervention of those who demand for a right about the ongoing court case or intervention of the third party in the court case who has a benefit if one of the parties wins the case is one of the important elements of the realization of the right to a fair trial. First of all, this paper analyses the way the institution of intervention, which is regulated under Civil Procedure Law which was performed before by the virtue of case-law in civil judiciary, is applied in administrative judiciary. Furthermore this paper analyses procedures and rules about the institution of intervention in the light of the doctrine, current judgments of the Council of State, the Court of Cassation and first instance courts. In addition, the question of whether the intervening party can bring an individual application before the Constitutional Court and whether he/she can bring an appeal on substantial jurisdiction of relevant court before the Court of Conflict is also discussed in the light of the relevant judgments of the said courts.

Key Words: Council of State, Essential interventions, Feria intervention, intervention trial, the intervention procedure, intervening rights and powers, administrative justice.

GİRİŞ

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun (İYUK) 31 inci maddesine göre, "üçüncü şahısların davaya katılması"na ilişkin işlemlerde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) hükümleri uygulanmaktadır. Ancak, hâkimin, tarafların söylemediği şeyleri veya olayları dikkate alamadığı, kendiliğinden delil toplayamadığı "taraflarca getirilme" ilkesinin uygulandığı adli

yargı sistemine göre düzenlenen HMK'nun³ ilgili maddelerinin, re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu idari yargı sisteminde uygulanması, yargılama aşamasında pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir.

Doktrinde,⁴ “üçüncü kişilerin davaya katılması”nın, idari yargının özellikleri dikkate alınmak suretiyle İYUK içerisinde özel olarak düzenlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu kapsamda, Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan ancak kanunlaşmayan “İdari Yargılama Usulünde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı”nın⁵ 22 nci maddesiyle, İYUK 31/a maddesi olarak ayrıca düzenlenmiştir.

Davaya katılma müessesesinin, idari yargının özelliklerine uygun şekilde düzenlenmemesi yanında, konuya ilişkin uygulamada yaşanan eksiklik ve sıkıntılara rağmen, yeterince incelenmemiş olması,⁶ ayrıca HMK'da yapılan değişiklikler nedeniyle, konu hakkında özellikle uygulamada yaşanan sorunlar dikkate alınarak yeni bir çalışma ihtiyacının olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle, özellikle Danıştay'ın konuyla ilgili kararları incelenmiş, bu şekilde ilk derece mahkemeleri ile Danıştay kararlarındaki içtihat farklılıkları ve yaşanan sorunlar idare hukuku ilkelere kapsamında ortaya konularak, davaya katılma kurumunun idari yargı uygulaması ortaya konulmuştur.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, müdahale kavramı ile aslî ve fer'î müdahale kavramlarının tanımı yapılmış, bu kurumların genel olarak niteliklerine yer verilmiştir. İkinci bölümde, müdahaleye ilişkin esaslara yer verilmiş, müdahalenin koşulları ve müdahale usullerine ilişkin ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, müdahale müessesesinin kararlara sonuçlarına yer verilmiştir. Dördüncü

3 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 447 nci maddesinin 2 nci fıkrasında, “*Mezvuatta, yürürlükten kaldırılan 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa yapılan yollamalar, Hukuk Muhakemeleri Kanununun bu hükümlerin karşılığı oluşturulan maddelerine yapılmış sayılır.*” hükmü gereğince, bundan böyle “HMK” olarak anılacaktır.

4 PEKCANITEZ, Hakan. “İdari Yargıda Fer'î Müdahil Hükmü Tek Başına Temyiz Edebilir Mi? (Karar Tahlili)” Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce'ye Armağan, DEÜ Yay., İzmir 2001; YASİN, Melikşah. “İdari Yargılama Usulünde Davaya Müdahale”, İÜHFİM, C. LXIX, S. 1-2, 2011; ERDAL, Muhammed. “İdari Yargıda Fer'î Müdahale” (Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin İdari Yargıda Uygulanması Sorunu), Yetkin Yayınları, Ankara 2009.

5 <http://www.kgm.adalet.gov.tr/iyuk.htm> (05/06/2013)

6 Doktrinde, KALAFAT da, “Fer'î müdahale kurumunu İdari yargılama hukuku yönünden değerlendiren geniş kapsamlı bir çalışma Türk hukukçularınca yapılmış değildir. ... Pekcanitez'in “Medeni Usul Hukukunda Fer'î Müdahale” adlı çalışmada, İdari Yargılama Hukuku yönünden yapılan değerlendirme idare hukukçularının konuya ilişkin değerlendirmelerinden daha kapsamlıdır.” şeklindeki haklı yakınmasına karşın, anılan makalenin içeriğinin de, Medeni Yargılama Hukukunda üçüncü kişinin davaya katılmasına ilişkin yapılan açıklamaların, İdari Yargılama Hukukunda üçüncü kişinin davaya katılmasına yönelik olarak yapılan açıklamalardan daha fazla yer verildiği görülmüştür. Bkz. KALAFAT, Ahmet. “İdari Yargılama Usulü Kanunu'na Göre Üçüncü Şahısların Davaya Katılması (Fer'î Müdahale)”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.73, s.205.

bölümde, müdahilin hak ve yetkilerine yer verilmiştir. Bu bölümlerde yer alan esaslara ilişkin olarak, doktrinde yer alan görüşlerin yanında, uygulamada Danıştay kararları ve HSYK Teftiş Kurulu Başkanlığı'nca yayımlanan Tavsiyelere de yer verilmiştir.

I. MÜDAHALE KAVRAMI VE AMACI

A. MÜDAHALE KAVRAMI

Yargılama usulleri ile bu usuller uygulanmak suretiyle çözümlenen uyuşmazlık ve davalar arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Bununla birlikte, özel hukuk alanındaki uyuşmazlık ve davalarda uygulanan medeni yargıla usulünde hâkim, taraflarca ileri sürülen iddia ve savunmalar ile getirilen delillerle bağlı olup,⁷ kendiliğinden (re'sen) araştırma yetkisine sahip değildir. Buna karşın idari yargıda, idari uyuşmazlık ve davaları çözümlenecek olan hâkim, önüne gelen davalarla ilgili tüm araştırma ve incelemeyi kendiliğinden yapma yetkisi ile donatılmıştır.⁸ Bu husus, İYUK 20 nci maddesinde, Danıştay, İdare ve Vergi Mahkemelerinin bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeleri kendiliklerinden yapmaları gerektiği hükme bağlanarak, hâkimin bakmakta olduğu davanın çözümü için gerekli bütün delillere kendiliğinden başvurma yetkisine sahip olduğu açıkça belirtilmiştir.

Bu iki yargılama hukukunun birbirinden ayrı yapısına karşın, İYUK 31 inci maddesinde yapılan atıf sonucunda HMK'da düzenlenen müdahale kurumu idari yargıda da uygulanmaktadır.

Üçüncü kişinin, görülmekte olan bir davaya taraflardan birinin yanında ve ona yardımcı olmak amacıyla veya taraflarına dava açarak müdahale etmesi mümkündür.⁹ İşte üçüncü kişinin, iki taraf arasında görülmekte olan (derdest) davaya kendi isteğiyle katılmasına müdahale denilmektedir.¹⁰

7 Medenî yargılamada da re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalar bulunmaktadır. Örneğin, 6100 sayılı Kanun'un 385. maddesi gereği bütün çekişmesiz yargı işleri; 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 184. maddesi uyarınca boşanma davaları, 284. maddesi uyarınca soybağına ilişkin davalar, 160. maddesi uyarınca evlenmenin butlanı davaları; 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 29 ve 30. maddeleri uyarınca kadastro davaları sayılabilir. Buna ek olarak Yargıtay'ın istikrar kazanmış içtihatlarıyla, sosyal güvenlik hukukuna ilişkin davalarda da re'sen araştırma ilkesinin uygulanması gerektiğini kabul etmektedir. Bkz. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 01/11/2011 tarih ve E.2010/7391, K.2011/15207; Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 21/09/2011 tarih ve E.2011/10-527, K.2011/552 sayılı kararları.

8 GÜNDAN, Metin. "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanun Hükümlerinin Uygulama Alanı" İdari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü, 2001 Yılı Sempozyumu, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları, Ankara 2003, s.79.

9 KURU, Baki. ARSLAN, Ramazan. YILMAZ, Ejder. Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınevi, 23. Baskı, Ankara 2012, s.503.

10 GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref. DİNÇER, Güven. İdari Yargılama Usulü, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, s.748; KARSLI, Abdurrahim. Medeni Muhakeme Hukuku, 3. Baskı, Alternatif Yayıncılık,

01/10/2011 tarihinde yürürlüğe giren HMK'dan önce yürürlükte olan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun (HUMK) 53-58 nci maddeleri arasında "fer'î müdahale" düzenlenmiş, ancak "aslî müdahale"ye yönelik herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Buna karşın, Kadastro Kanununda yer alan aslî müdahale kurumu, diğer davalar yönünden de yargı içtihatlarıyla adli yargıda uygulama olanağı bulmuştur. HMK'da ise, "aslî müdahale" ve "fer'î müdahale" olarak ikili bir ayrıma tabi tutulmuştur. Bu nedenle, müdahale kavramı, aslî ve fer'î müdahale olarak ayrı ayrı değerlendirilecektir.

1. Aslî Müdahale

HMK'nın 65 inci maddesinde "aslî müdahale" düzenlenmiştir. Böylelikle, Kadastro Kanunu gibi özel kanunlarda ve içtihatla kabul edilmiş olan aslî müdahale kurumu, usul kanununda düzenlenmiş bulunmaktadır.

Görülmede olan (derdest) bir davada, üçüncü bir kişinin, dava konusu olan şey ya da hak üzerinde bir hak sahibi olduğunu iddia ederek, davanın görüldüğü aynı mahkemede dava açmasına aslî müdahale denilir.¹¹

Maddenin gerekçesinde,¹² de ifade edildiği üzere, aslî müdahale davasını diğer davalardan ayıran temel özellik, aslî müdahalede bulunmakta hukukî yararı olan kişinin, ilk davanın veya yargılamanın görüldüğü mahkemede, taraflarını davalı göstererek dava açması ve bu iki davanın birlikte görülmesidir. Ancak, hak iddiasında bulunan üçüncü kişi, aslî müdahale şartları oluşsa da, yetkili ve görevli olmak kaydıyla ilgili mahkemede ilk davanın taraflarına karşı bağımsız bir dava da açabilecektir. Yani, aslî müdahale bir zorunluluk değil, üçüncü kişiye tanınan bir imkândır.

İdari yargıda, davalının genellikle idare, davacının ise özel hukuk kişisi olmasına karşın, aslî müdahale davasında ilk davanın taraflarının her ikisine birlikte dava açılması nedeniyle, aslî müdahale kurumunun idari yargıdaki uygulaması açısından farklı görüşler bulunmaktadır.

Doktrinde Candan,¹³ idari yargıdaki uyuşmazlıkların özellikleri ve davaların süreye bağlı olmaları nedeniyle, aslî müdahale kurumunun idari

İstanbul 2012, s.356; BİLGE, Necip. ÖNEN, Ergun. Medenî Yargılama Hukuku Dersleri, 3. Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara 1978, s.264.

11 ÇAĞLAYAN, Ramazan. İdarî Yargılama Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s.293; KURU, Baki. Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. IV, 6. Baskı, Demir Demir Yayıncılık, İstanbul 2001, s.3491; KURU/ARSLAN/YILMAZ, a.g.e. s.507;

12 <http://www.kgm.adalet.gov.tr/iyyuk.htm>, madde 22. (05/06/2013)

13 CANDAN, Turgut. İdari Yargılama Usulü Kanunu, Adalet Yayınevi, Ankara 2011, s.715.

yargıda uygulama imkânının olmadığını belirtmekle birlikte, Yaman¹⁴ ve Nedimoğlu,¹⁵ üçüncü kişinin, kendi hakkının sona erdirilmesine yol açan davada, aslî müdahilin bütün unsurlarının bulunduğu ve asıl hak sahibine tanınan dava açma hakkından yoksun bırakılmasının hukuk devleti ve adil yargılanma ilkeleriyle bağdaştırılamayacağından dolayı aslî müdahalenin idari yargıda uygulanması gerektiği görüşündedirler. Yasin ise, aslî müdahalenin idari yargıda tam yargı davalarında uygulanabileceği görüşündedir.¹⁶

Çağlayan'ın, aslî müdahalenin idari yargıda uygulamasıyla ilgili olarak, aslî müdahale kurumunun niteliği gereği idari yargıda sağlayacağı yarar bakımından değerlendirme yaptığı görülmektedir. Buna göre, aslî müdahalede, üçüncü kişi ilk davanın taraflarına birden, yani her iki tarafa karşı dava açması gerekmektedir. İdari yargıda genellikle davanın taraflarının birisi özel hukuk kişisi olduğundan dolayı, bu halde aslî müdahale de mümkün olmayacaktır. Ancak, davanın taraflarından her ikisinin de idare olması durumunda, aslî müdahilin her iki tarafa birlikte açtığı davada, işlem ya da eylemin yapılmasında dahili bulunmayan idare, hasım düzeltme kararıyla davalı konumundan çıkarılacaktır. Bu durumda da, aslî müdahale, müdahale olmaktan çıkıp normal bir davaya dönüşeceğinden, aslî müdahalenin uygulanmasının pek mümkün olmadığı ve hatta gerek de bulunmadığı ifade edilmektedir.¹⁷

Doktrinde, bu şekilde farklı görüşlerin¹⁸ bulunmasına rağmen, İYUK'un 31 inci maddesinde, HMK hükümlerinin uygulanacağı hususlar arasında "üçüncü şahısların davaya katılması" ibaresine yer verilmiş, ancak "davanın ihbarı" veya "bilirkişi seçimi"nde olduğu gibi ayrık bir düzenlemeye de yer verilmemiştir. Bu sebeple, idari yargıda görülen davalarda yapılacak aslî müdahale taleplerinin, yargı yerlerince değerlendirilmesi ve görülen davanın niteliğine göre talep hakkında karar verilmesi yasal zorunluluktur.

Burada üzerinde durulması gereken husus Çağlayan'ın ifade ettiği şekilde, özel hukuk kişisi tarafından idareye karşı açılan davalar ile her iki tarafı da idare olan davalar yönünden bir ayırım yapıp yapılamayacağıdır. İdari yargıda, iptal ve tam yargı davalarında davalı olarak mut-

14 YAMAN, Sadettin. "Adli ve İdari Yargıda Davaya Müdahale (Katılma) ve İdari Yargıda Aslî Müdahalenin Kabulüne Duyulan İhtiyaç" Terazi Hukuk Dergisi, S. 22, Haziran 2008, s.102-103.

15 NEDİMOĞLU, Ruhi. "Danıştayda Görülen Davalarda Katılma" Ankara Barosu Dergisi, S.1, s.67-69.

16 YASİN, Melikşah, a.g.m., s.442.

17 ÇAĞLAYAN, Ramazan. a.g.e. s.296.

18 Yukarıda paragrafta belirtilen yazarlar.

laka idare olmalıdır.¹⁹ İptal davalarında, yargılama konusu esasen idari işlem olduğundan, davalı ikinci konumdadır. Bu sebeple, gerçek kişinin davalı olarak gösterilmesi halinde, yargı yerlerince hasım düzeltme kararı verilmektedir.²⁰ Tam yargı davalarında gerçek kişinin davalı olarak gösterilmesi durumunda ise, doktrinde bu gibi davalarda davanın görev yönünden reddine karar verilmesi gerektiği²¹ ya da dilekçenin reddine karar verilmesi gerektiği²² ifade edilmektedir. Ancak, uygulamada Danıştay, “tam yargı davalarında hasım düzeltilerek dava dilekçesinin mahkemece tespit edilecek gerçek hasma tebliğ edilmesinin önünde yasal bir engel bulunmamaktadır.” gerekçesiyle idari yargılama usulüne özgü hasım düzeltme kararı verilmesi gerektiği görüşündedir.²³

Aslı müdahale kurumunun, idari yargıda uygulama konusundaki en tartışmalı olacağı konuların başında, asıl dava konusu olan şey ya da hak nedeniyle asıl davanın taraflarına karşı ikame edilecek olan davanın, dava açma süresinden sonra açılması durumudur.

Doktrinde²⁴ ve Danıştay kararlarında²⁵, idari yargıdaki dava açma sü-

- 19 GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref. TAN Turgut. İdare Hukuku İdari Yargılama Hukuku, C. II, Turhan Kitabevi, Ankara 2010, s.892.
- 20 Kişilere karşı açılan davalarda, idari yargı yerlerince “hasım düzeltme” kararları verilmektedir. Ancak, motorlu taşıtlar vergisi mükellefiyetinin iptali ve satın almış olduğu araca ait vergi borçlarının aracı satana yüklenmesi istemiyle gerçek kişiye karşı açılan davada, Vergi Mahkemesi’nce, husumet vergi dairesi müdürlüğü olarak düzeltildikten sonra davanın esası hakkında verilen kararın temyizi üzerine, Danıştay 7. Dairesinin 14/11/2005 tarih ve E.2003/2541, K.2005/2716 sayılı kararında, “İdari yargı yerinde yargısal yöntemlerle hukuka uygunluğu denetlenen faaliyet, kamu idaresine ait bulunduğundan, bu denetimi konu edinen davanın davalısı, değişmez bir biçimde idaredir. Yani, özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerinin kendi aralarında doğan uyuşmazlıklar nedeniyle, birbirlerine karşı açmış oldukları davalar, idari yargı düzeninin görev alanı dışında kalır. ... gerçek kişi hasım olarak gösterilerek açılan davağa ilişkin dilekçenin, bahsedilen şekilde incelenmesi suretiyle bir karar verilmesi gerekirken, husumetin doğrudan vergi dairesi müdürlüğüne yöneltilmesi suretiyle uyuşmazlığın esasını inceleyen mahkeme kararında isabet görülmemiştir.” gerekçesiyle bozulmasına karar verilmiştir.
- 21 GÖZÜBÜYÜK/TAN, a.g.e. s.892.
- 22 IŞIKLAR, Celâl. 659 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname Sonrası İdari Yargıda Husumete İlişkin Esaslar, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.10, Temmuz 2010, s.384.
- 23 Danıştay 10. Dairesinin 23/05/2006 tarih ve E.2003/2894, K.2006/3141; 19/03/2013 tarih ve E.2009/10191, K.2013/2390; 26/04/2013 tarih ve E.2010/1633, K.2013/3755; 11/12/2013 tarih ve E.2011/25, K.2013/8919; 24/01/2014 tarih ve E.2009/9212, K.2014/266; 13/10/2014 tarih ve E.2013/2576, K.2014/5732 sayılı kararları. Danıştay 10. Dairesinin 14/11/2013 tarih ve E.2010/6287, K.2013/8062 sayılı kararında kullanılan karşı oyda, “zararın meydana geldiği yer itibarı ile davalı idarelerin değil başka bir idarenin sorumlu olduğu anlaşılma birlikte; Mahkeme tarafından 2577 sayılı Yasanın 13. maddesinde yer alan prosedür işletilmeksizin başka bir idarenin hasım konumuna alınmayacağı düşüncesiyle, Mahkemenin re’sen hasım düzeltebileceği yönündeki çoğunluk kararına bu yönüyle katılmıyorum.” gerekçesine yer verilmiştir.
- 24 ONAR, Sıdkı Sami. İdare Hukukunun Umumi Esasları, 3. Cilt, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1966. s.1961; GÖZÜBÜYÜK/TAN, a.g.e. s.922; KAPLAN, Gürsel. İdari Yargıda Dava Açma Süreleri, Turhan Kitabevi, Ankara 2009; ULUER, Yıldırım. “Yönetel Yargıda Dava Açma Süresi”, I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, Danıştay Yayınları, 1-4 Mayıs 1990 Ankara, s.209-262.
- 25 Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu’nun 25/06/2014 tarih ve E.2013/3502, K.2014/2780; 6.

resinin hak düşürücü niteliği gereği kamu düzeninden olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle, hâkim tarafından davanın her aşamasında²⁶ re'sen göz önünde bulundurulması gereken ve dava açma süresi geçirildikten sonra açıldığı anlaşılan dava esastan incelenmeyecektir.

Ancak, İYUK'da yapılan atıf gereğince idari yargıda görülen davaya aslî müdahale müdahale talebinde bulunulması hâlinde, talep hakkında karar verilmesi gerekecektir. Aslî müdahale davasının kabul edilmesi durumunda da, aslî müdahil tarafından ayrıca dava konusu edilmesi hâlinde süre aşımı nedeniyle esastan incelenmeyecek olan dava konusu şey ya da hakkın, süre aşımı nedeniyle usulden reddedilmeyip, aslî müdahale davası yoluyla esastan incelenmesi sağlanmış olacaktır.

2. Fer'î Müdahale

Görülmekte olan (derdest) bir davada, davanın tarafı olmayan üçüncü bir kişinin, davayı kazanmasında hukukî yararı bulunan taraf yanında ve ona yardım etmek amacıyla davaya katılmasına fer'î müdahale denilmektedir.²⁷

HMK'nın 66-69 uncu maddeleri arasında düzenlenen fer'î müdahil, aslî müdahalede olduğu gibi görülmekte olan davanın taraflarına karşı herhangi bir dava açmamaktadır. Dolayısıyla fer'i müdahil, taraf olmadığı gibi tarafın temsilcisi de olmadığından, kendisi adına hukukî himaye talep etmemekte, sadece kendi menfaati nedeniyle yanında katıldığı tarafa yardım etmektedir.²⁸ Böylelikle, daha sonra kendisine dava açılmasına engel olabildiği gibi kendisinin dava açma gereğini ortadan kaldırılmasını sağlar.²⁹

İYUK 31 inci maddesiyle yapılan atıf gereğince HMK'nın 450 nci maddesiyle yürürlükten kaldırılan HUMK sadece fer'î müdahale düzenlendiğinden, idari yargıda bugüne kadar fer'î müdahale kurumu uygulanmıştır. Fer'î müdahale kurumunun idari yargıda gerekliliği konusunda

Dairesinin 13/11/2013 tarih ve E.2011/6086, K.2013/8020 sayılı kararları. Ayrıca, usul ve görev kurallarının kamu düzeninden olduğuna dair, Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu'nun 23/01/2009 tarih ve E.2008/211, K.2009/27; 26/03/2010 tarih ve E.2009/532, K.2010/121 sayılı kararları.

26 Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu'nun 24/02/1973 tarih ve E.1970/1, K.1973/1 sayılı kararı. (Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu Kararları, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları, Ankara 1984, s.101.)

27 KÜRÜ, Baki. a.g.e. s.3451; KURU/ARSLAN/YILMAZ, a.g.e. s.503; ALANGOYA, Yavuz. YILDIRIM, M. Kâmil. DEREN-YILDIRIM, Nevhis, Medenî Usul Hukuku Esasları, Beta Yayınları, 7. Baskı, İstanbul 2009, s.151; KARSLI, Abdurrahim. a.g.e. s.356; GÖZÜBÜYÜK/DİNÇER, a.g.e. s.748; GÖZÜBÜYÜK/TAN, a.g.e. s.914; ÇAĞLAYAN, Ramazan. a.g.e. s.293; KALAFAT, Ahmet. a.g.m., s.198.

28 ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM. a.g.e. s.151.

29 KARSLI, Abdurrahim. a.g.e. s.357.

farklı görüşler bulunmaktadır. Doktrinde Candan,³⁰ idari yargıda re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğundan dolayı, bu yetkiye dayanarak idari işlemin gerçekten hukuka uygun olup olmadığını tarafların iddia ve savunmalarıyla bağlı kalmaksızın bizzat araştırılabildiği, ilgili kişi ve kuruluşlardan gerekli bilgi ve belgeleri getirterek inceleyebileceğini belirtmiştir. Bu nedenle, idari yargıda müdahale kurumuna gerek olmadığı, hatta bu kurumun varlığının idari yargının ayrı bir düzen oluşturması gereğine ters olacağı ifade edilmiştir. Erkut,³¹ fer'î müdahalenin idari yargıda gerekli olduğunu ifade etmiş, Yasin³² ise, fer'î müdahalenin idari yargıda gerekliliği konusunda daha kapsamlı açıklamaya yer vermiştir. Yasin, re'sen araştırma ilkesinin, davaya menfaat bağı olan kişinin uyuşmazlığın çözümüne katkı sunmasına engel olmadığı, davaya müdahalenin, idari yargının temel işlevi olan "hukuki gerçekliğin ortaya çıkarılması" ve "hukuk devletinin sağlanması" amacına da hizmet edeceği görüşüne yer verilmiştir.

Doktrinde Çağlayan³³ ise, fer'î müdahalenin idari yargıda uygulanabilirliği konusunda tam yargı davaları ve iptal davaları yönünden ayrı ayrı değerlendirmiştir. Buna göre, tam yargı davalarında hukuk yargılamasındaki fer'î müdahale kurallarının idari yargıda uygulanmasının kabul edilebileceğini belirtmiştir. İptal davaları yönünden ise, esasen iptal davalarında fer'î müdahalenin pek önemi olmadığı görüşüne yer verildikten sonra, davalı idare yanındaki fer'î müdahilin sağlayacağı katkının, işlemin hukuka uygun olduğunu ispat konusundaki yardım olacağı, ancak re'sen araştırma ilkesi gereğince mahkemenin bunu zaten araştıracağı ifade edilmiştir. Davacı yanındaki fer'î müdahilin ise, işlemin hukuka aykırı olduğu olduğunu ispata yardımcı olacağından, müdahil davacı ve yargı yerinin dikkatinden kaçan bir hukuka aykırılığı gündeme getirebilecektir. Buna göre, Çağlayan'ın, idari yargıda davalı yanında fer'î müdahalenin mümkün olmadığını ifade etmemekle birlikte, sağlayacağı hukukî yarar göz önünde bulundurularak yararlı olmadığı, davacı yanında müdahilin ise davada önemli neticeler doğurabileceğinden gerekli ve yararlı olduğu görüşünde olduğu anlaşılmaktadır.

Fer'î müdahale kurumuyla üçüncü kişinin, verilecek karardan olumsuz şekilde etkilenmesinin önüne geçilmesi ve hukukî yararın korunması

30 CANDAN, Turgut. A.g.e. s.714.

31 ERKUT, Celal. "İdari Yargının Yeniden Yapılandırılmasında Yargılama Hukuku Kurallarının Etkinleştirilmesi Sorunu" İdari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü, 2001 Yılı Sempozyumu, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları, Ankara 2003, s.97.

32 YAŞIN, Melikşah. a.g.m. s.443.

33 ÇAĞLAYAN, Ramazan. a.g.e. s.296.

amaçlanmaktadır.³⁴ Bu amacın sağlanması doğrultusunda, tam yargı davalarında hem davacı hem de davalı yanındaki fer'î müdahil, uyuşmazlığın çözümünde önemli katkı sağlayabilir. Örneğin, sağlık hizmetinden kaynaklanan tazminat davalarında, davaya konu eylemi gerçekleştiren sağlık personelinin davalı idare yanında davaya fer'î müdahil olarak katılmasında hizmet kusurunun bulunmadığı yönünde davalı idareye önemli katkı sunabilecektir. İptal davaları bakımından ise, davalı idare yanındaki fer'î müdahilin davaya katkısı, sadece işlemin hukuka uygun olduğu hususunda yardımda bulunmaktan ibaret olduğu kabul edilmelidir. Bu sebeple, Çağlayan'ın haklı olarak belirttiği üzere, davalı idare yanındaki fer'î müdahalenin idari yargıda uygulanmasının uyuşmazlığın çözümüne katkısı bulunmamaktadır. Bununla birlikte, davalı yanında fer'î müdahalenin idari yargıda uygulanamayacağını söylemek de olanaksızdır. Davacı yanındaki fer'î müdahilin ise, işlemin hukuka aykırılık nedenlerine yönelik davanın taraflarında olmayan hukukî argümanları ileri sürebilme imkânı olduğundan gerekli ve yararlı olduğu düşünülmektedir.

B. MÜDAHALENİN AMACI

Aslî müdahale, yukarıda ayrıntılı olarak belirtildiği üzere, üçüncü kişinin, görülmekte olan (derdest) bir davada, uyuşmazlık konusu olan şey ya da hak üzerinde hak sahibi olduğunu iddia ederek, aynı mahkemede açtığı ayrı bir davadır. Bu sebeple, Anayasanın 36 ncı maddesiyle güvence altına alınan “adil yargılanma hakkı” ve bu hakkın bir unsuru olan “hukukî dinlenilme hakkı” ile Anayasanın 141 inci maddesiyle güvence altına alınan “usul ekonomisi”ne ilişkin ilkelerin aslî müdahil açısından uygulanması bir zorunluluktur.

Esas olarak bir dava olmayan fer'î müdahale kurumunda ise, fer'î müdahil davacı veya davalı değildir. Bunun sonucu olarak, yargılama sonucunda verilecek hüküm sadece davanın taraflarına yönelik olarak verilir; fer'î müdahil hakkında hüküm verilmez. Ancak fer'î müdahil, davaya katılmak suretiyle yargılama sonunda verilecek hükmün kendisini olumsuz etkilemesini önleme imkânı elde etmiş olmaktadır.³⁵ Ayrıca, fer'î müdahale kurumuyla istenen bir diğer amaç da, yanında katıldığı tarafın davayı kazanmasını sağlamak için hukukî yardımda bularak, dolaylı olarak kendi yararının korunmasını gerçekleştirmektedir.³⁶

Fer'î müdahale kurumunda, aslî müdahalede uygulanması zorunlu olan ilkeler yanında, “uyuşmazlığın daha iyi açıklanabilmesi” şeklindeki usul hukuku ilkesi de geçerlidir. Böylelikle, görülmekte olan davalarda

34 KALAFAT, Ahmet. a.g.m. s.213.

35 ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM. a.g.e. s.157.

36 ERDAL, Muhammed. a.g.e. s.41.

aslı ve fer'î müdahale yoluyla söz konusu hakların sağlanması amaçlanmaktadır. Aşağıda söz konusu ilkeler, aslı ve fer'î müdahale açısından değerlendirilmiştir.

1. Adil Yargılanma Hakkı

Anayasanın “Hak arama hürriyeti” başlıklı 36 ncı maddesinin birinci fıkrasında³⁷, açıkça adil yargılanma hakkına yer verilmiştir. Ancak, Anayasada adil yargılanma hakkının kapsamına yer verilmediğinden, bu hakkın kapsam ve içeriği yönünden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) “Adil yargılanma Hakkı” başlıklı 6 ncı maddesinde yer alan esasların değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, aslı müdahale, daha önce açılmış olan dava konusu üzerinde hak iddia eden üçüncü kişi tarafından aynı mahkemede açılan ayrı bir dava olduğundan, “aslı müdahale davası”nda, Anayasanın 40 ıncı maddesinde geçen “davacı” lâfzında belirtildiği şekilde adil yargılanma hakkının uygulanması gerekmektedir. Aslı müdahale kurumu ile görülmekte olan bir davanın konusu üzerinde hak iddia eden üçüncü kişinin aynı mahkemede açacağı “aslı müdahale davası” ile Anayasanın 40 ıncı maddesinde güvence altına alınan, kapsam ve içeriği AİHS'in 6 ncı maddesinde düzenlenen “adil yargılanma hakkı”nın bütün unsurları bakımından uygulanacağı, bu hususta herhangi bir tartışmaya gerek olmadığı düşünülmektedir.

Esas olarak bir dava olmayan ve katıldığı taraf yanında davacı veya davalı olmayan fer'î müdahale, üçüncü kişilere, görülmekte olan davada taraf olmadan hukukî yararlarını koruyabilme imkânı sunulması ve bu sayede etkin şekilde hakkını savunabilme olanağının sağlanması nedeniyle, hak arama özgürlüğü ve yargısal korunma talep edebilme haklarıyla, savunma hakkı ve adil yargılanma hakkıyla ilgilidir. Ayrıca, üçüncü kişinin davaya katılarak yargılama sonunda verilecek hükmün kendisini olumsuz şekilde etkilemesini önleme imkânı sunduğundan, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan “hukukî dinlenilme hakkı” ile de ilgilidir.³⁸ Dolayısıyla, fer'î müdahil bakımından da, Anayasanın anılan hükmünde geçen davacı ve davalı olma şartının lâfzî manâ dışında düşünülmesi gerekmektedir.

2. Hukukî Dinlenilme Hakkı

Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan “hukukî dinlenilme hakkı”, yargılama sonucuyla durumu etkilenecek olan kişilerin, yargılama konu-

37 Madde metni şu şekildedir: “Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercilerin önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

38 ERDAL, Muhammed. a.g.e. s.40, 43.

sunda bilgi edinmelerini, açıklamada bulunmalarını, delil sunabilmelerini ve yargı mercilerinin de bunları dikkate alıp değerlendirme yaptıktan sonra gerekçeli karar vermesini sağlayan yargılama ilkesi olarak tanımlanmaktadır.³⁹ Hukukî dinlenme hakkının, fer'î müdahalede tanınması gerekip gerekmediği hususunda doktrinde farklı görüşler⁴⁰ olmakla birlikte, aslî müdahil davaya taraf olarak katıldığı için aslî müdahilin hukukî dinlenme hakkının olduğu tartışmasızdır.⁴¹ Fer'î müdahil yönünden ise, davanın sonucunda hukukî yararı bulunan üçüncü kişinin, davayı kazanmasında hukukî yararının bulunduğu tarafa yardımcı olmak amacıyla davaya müdahale olması, ayrıca idari yargıda iptal davaları için menfaat ihlâlinin olması, tam yargı davalarında ise kişisel hakkın zarar görmesi yeterlidir. Bu sebeple, müdahale dilekçesinin mahkemeye sunulmasından sonra, mahkemece bu aşamada dilekçenin usulüne uygun olup olmadığı, harç ve avansın yatırılıp yatırılmadığı gibi hususlar yönünden inceleme yapıldıktan sonra "dilekçenin taraflara tebliğine" kararı verildiğinden, dilekçenin mahkemeye sunulduğu andan itibaren hukukî dinlenme hakkının bulunduğu kabulü gerekmektedir.

3. Uyuşmazlığın Daha İyi Açıklanabilmesi

Aslî müdahil, görülmekte olan davanın konusu üzerinde hak iddia etmesi nedeniyle, aynı mahkemede açacağı "aslî müdahale davası"nda uyuşmazlığa ilişkin bütün usul ve esasa yönelik iddialarını davacı sıfatıyla ileri sürebileceğinden, bu ilkenin aslî müdahil açısından uygulanma olanağı bulunmamaktadır. Ancak, fer'î müdahil yönünden, uyuşmazlık konusu olayla ilgili bazı deliller davayı kazanmasında hukukî yararı bulunan tarafın elinde bulunmayabilir. Böyle durumlarda, fer'î müdahil, söz konusu delilleri mahkemeye sunmakla uyuşmazlığın açıklanmasını sağlar, gerçeğin bulunması kolaylaşır ve nihayet maddi gerçeğe uygun karar verilmesi sağlanmış olur.⁴²

4. Usul Ekonomisi

Anayasanın 141 inci⁴³ ve AİHS'in 6 ncı⁴⁴ maddesi gereğince, davala-

39 ÖZEKES, Muhammet. "Medeni Usul Hukukunda Dinlenme Hakkı" Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s.31.

40 Doktrindeki görüşler için bkz. ERDAL, Muhammed. a.g.e., s. 46-50; BUDAK, Ali Cem, Medeni Usul Hukukunda Üçüncü Kişilerin Haklarının Korunması, Beta Yayınevi, İstanbul 2000. s.27-45.

41 ERDAL, Muhammed. a.g.e. s.48.

42 PEKCANITEZ, Hakan. Medeni Usul Hukukunda Fer'î Müdahale, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, Ankara 1992, s.23.

43 Anayasanın 141 inci maddesinin 4 üncü fıkrası şu şekildedir. "Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir."

44 AİHS'in 6 ncı maddesinin 1 inci fıkrası şu şekildedir: "Herkes davasının ... makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir."

rın ucuz ve makul sürede sonuçlandırılması yargının görevi olduğu gibi, tarafların da bunu isteme hakları vardır. HMK'nın 30 uncu maddesinde de, hâkimin, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Bu itibarla, davaların en az giderle ve süratle sonuçlandırılmasını ifade eden usul ekonomisi ilkesi, adil yargılanma hakkının bir unsurudur.

Taraflar arasındaki uyuşmazlığın kesin bir biçimde giderilmesini ifade eden kesin hükmün etkisiyle, aynı taraflar arasında aynı sebepten kaynaklanan uyuşmazlıkların yargı önüne taşınması önlenerek kamu düzeni, hukukî güvenlik ilkesi ve usul ekonomisinin gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır. Ancak, kesin hükmün şartlarının oluşmadığı kimi durumlar için ise buna benzer kurumlar oluşturularak kesin hükmün etkisinden beklenen pratik yarar sağlanmaya çalışılmaktadır.⁴⁵

HMK 65 inci maddesinin gerekçesinde de, aslî müdahalenin usul ekonomisine hizmet eden bir kurum olduğu belirtilmiştir. Uyuşmazlık konusu olan hak veya şey üzerinde farklı kişilerin hukukî yararının bulunduğu durumlarda, aslî müdahale kurumuyla farklı kararların verilmesinin önüne geçildiği gibi, keşif, bilirkişi incelemesi gibi masraflı usul işlemleri gerektiren davalarda bir takım işlemlerin tekrar yapılmasına gerek kalmayacaktır. Böylelikle, aslî müdahale davasında davacıların, yatırması gereken yargılama harç ve avans giderlerini yatırmalarına gerek yoktur. Ayrıca, bu şekilde hâkimin de birden fazla kişiyi ilgilendiren ve birden fazla açılacak olan davaları tek bir dava dosyasında incelemek suretiyle çözümlenmesine yardımcı olacaktır.

HMK'nın 66 ncı maddesinde, fer'î müdahalenin etkisi düzenlenmiştir. Fer'î müdahil, asıl tarafa yardımcı olmasına rağmen, taraf davayı kaybetmiş olabilir. Bu durum, asıl tarafın fer'î müdahile karşı bir dava açmasını gerektirebilir veya fer'î müdahil asıl tarafa karşı bir dava açabilir. İdari yargıda özellikle hizmet kusurundan kaynaklanan tazminat davalarında, idare personelinin hizmet kusurundan kaynaklanan ya da kamu hizmetinin alt işverene gördürüldüğü durumlarda alt işverenin hizmet kusuru nedeniyle idare aleyhine verilen kararlar sonrasında, davaya idare yanında fer'î müdahile karşı açılacak olan rücu davalarında, müdahil, ilk davada verilen kararın yanlış olduğunu ileri süremeyeceğinden açılan bu ikinci davada yeniden bir haklılık araştırılmasına girilmeksizin ilk davada verilen maddî ve hukukî delillere göre karar verilecektir. Böylelikle, hem çelişkili kararların verilmesi önlenmiş, hem de zaman ve masraf yönünden tasarruf sağlanmış olacaktır.

⁴⁵ ERDAL, Muhammed. a.g.e. s.42.

Görüldüğü üzere, “usul ekonomisi ilkesi” aslı müdahalede doğrudan uygulanmaktadır. Bununla birlikte, fer’î müdahalede ise, idari yargıda görülen davada verilen karar sonucu asıl tarafın adli yargıda fer’î müdahale karşı açacağı davada uygulanacaktır.

II. MÜDAHALEYE İLİŞKİN ESASLAR

Davaya müdahil olunabilmesi için, aşağıda yer alan koşulların hep birlikte var olması, ayrıca müdahaleye ilişkin usule uyulması halinde mümkündür. Aşağıda söz konusu hususlar, “aslî” ve “fer’î” müdahale yönünden ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

A. MÜDAHALENİN KOŞULLARI

1- Görülen (Derdest) Davanın Varlığı

Davaya müdahil olunabilmesi için, görülen (derdest) bir davanın bulunması gerekmektedir. Görülmekte olan (derdest) davanın tespiti için ise, davanın açılmasından ve davanın sona ermesinden ne anlaşılması gerektiğinin belirlenmesi gerekir.

Davanın açılmış olması; aslı veya fer’î müdahale için, ilk derece mahkemesine veya ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakılan davalarda Danıştay’a verilen dava dilekçesinin esas kaydının yapılmış olması yeterlidir. Davanın ilk incelemesinin ya da dosyanın üye hâkime havalesinin yapılmış olmasına gerek yoktur.

Davanın sona ermesi ise; aslı müdahale için HMK’nın 65 inci maddesinde, “...hüküm verilinceye kadar ... dava açılabilir.” ibaresine, fer’î müdahale için ise, HMK’nın 66 ncı maddesinde, “...tahkikat sona erinceye kadar, ... yer alabilir.” ibaresine yer verilmiştir. Fer’î müdahale için yer verilen “tahkikat sona erinceye kadar” ibaresi, sözlük anlamıyla⁴⁶ soruşturmanın sona ermesi anlamına geldiğinden, aslı müdahaleden farklı olarak ceza hukukuna ait olan söz konusu terime HMK’da yer verilmesinin, konunun bütünlüğü ve kanun tekniğine uygun olmadığı düşünülmektedir.

Ayrıca, HMK’nın “Yapılamayacak İşlemler” başlıklı 357 nci maddesinde, bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinde müdahale talebinde bulunulamayacağı hükmüne yer verildiğinden, 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun’un 18/06/2014 tarihli 6545 sayılı Kanun’un⁴⁷ 14 üncü maddesiyle ekli geçici 20 nci maddesi gereğince kurulan bölge idare mah-

46 http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.55094eed2d02f8.91351192 (18/01/2015)

47 28/06/2014 tarih ve 29044 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

kemelerinin⁴⁸ henüz faaliyete geçmemesi nedeniyle, İYUK'un 18/06/2014 tarihli 6545 sayılı Kanun'un 27 nci maddesiyle ekli geçici 8 inci maddesi gereğince mülga 45 inci maddede belirtilen davalarda verilen kararlara karşı yapılan itiraz aşamasında bölge idare mahkemelerinde ve 2576 sayılı Kanun'un belirtilen maddesi gereğince kurulan bölge idare mahkemelerinin faaliyete geçmesi durumunda istinaf yoluna başvuruda bulunulması hâlinde, bu aşamada ve Danıştay'da temyiz ve karar düzeltme aşamalarında müdahale talebinde bulunulabilecek midir?

Doktrinde, görülmekte olan (derdest) bir davanın her aşamasında davaya müdahalenin mümkün olmadığı, hüküm verinceye kadar müdahale edilebileceği, itiraz ve/veya temyiz incelemesi esnasında davaya müdahale edilemeyeceği kabul edilmektedir. Ancak, mahkeme kararının itiraz ve/veya temyiz merciince bozulması hâlinde, bozmadan sonraki yargılama sırasında davaya müdahale mümkündür.⁴⁹ Ayrıca, yargılamanın yenilenmesi talebinin kabul edilmesi hâlinde, davanın yeniden görülmeye başlandıktan sonra da davaya müdahale edilebilecektir.⁵⁰

Uygulamada ise, temyiz ve karar düzeltme aşamasında müdahale talebinde bulunulup bulunulamayacağı konusunda Danıştay'ın farklı kararları bulunmaktadır. Müdahale isteminin kabulü yönünde verilen kararlarda⁵¹, temyiz ve karar düzeltme aşamasında dosyanın çözümüne yönelik olarak ara kararları yapıldığı ve ara kararlarına verilen yanıtlar üzerine ilk derece mahkemesi kararlarının onandığı veya bozulduğu, ayrıca İYUK'un 20 nci maddesinde düzenlenen "re'sen araştırma ilkesi" göz önünde bulundurularak, hukukî yararının bulunması kaydıyla, kanun yolu dahil olmak üzere davanın her aşamasında müdahale talebinde bulunulabileceği gerekçesiyle, müdahale talebinin kabulüne karar verilmiştir. Ancak, söz konusu kararlardaki karşı oylarda, HMK ve İYUK'ta düzenlenen yargılama aşamaları karşılaştırmalı olarak açıklandıktan ve adlî yargıda düzenlenen "tahkikat" aşamasının idari yargıdaki aşamaları belirtildikten sonra, "idari yargılama usulünde tahkikat aşamasının dosyanın tekemmülünden, davanın ilk derece mahkemesi tarafından hükümle sonuçlanmasına kadar geçen sürede cereyan ettiği, temyizde tahkikat

48 Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü'nün 30/09/2014 tarih ve 1681/33941 sayılı yazısında, 26/09/2014 tarihli Olur'la, Ankara, İstanbul, İzmir, Konya, Gaziantep, Bursa, Erzurum ve Samsun illerinde Bölge İdare Mahkemeleri kurulduğu belirtilmiştir. Anılan yazıda, 2576 sayılı Kanun'un geçici 20 nci maddesi uyarınca mevcut bölge idare mahkemelerinin, yeni kurulan bölge idare mahkemelerinin göreve başlamaları Resmî Gazete'de ilân edilecek tarihe kadar görevlerine devam edeceği bildirilmiştir.

49 KURU, Baki. a.g.e. s.3453-3455; KURU/ARSLAN/YILMAZ, a.g.e. s.504; BİLGE/ÖNEN, a.g.e. s.267; GÖZÜBÜYÜK/TAN, a.g.e. s.914.

50 ALANGOYA/YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM. a.g.e. s.152.

51 Danıştay 13. Dairesinin 03/07/2014 tarih ve E.2014/1271; 11/09/2014 tarih ve E.2014/570; aynı gün ve E.2014/770; E.2014/2414 sayılı kararları.

aşamasının söz konusu olmadığı” gerekçesiyle temyiz aşamasında dava-ya müdahalenin mümkün olmadığı belirtilmiştir.

Danıştay’ın, temyiz aşamasında müdahale isteminin kabulü yönünde vermiş olduğu bazı kararlarında⁵² gerekçeye yer verildiği, bazı kararlarında⁵³ ise herhangi bir gerekçeye yer verilmediği gözlenmektedir. Öte yandan, Danıştay’ın, temyiz aşamasında müdahale isteminde bulunulamayacağı gerekçesiyle müdahale isteminin reddi yönünde kararları da bulunmaktadır.⁵⁴

Kanaatimizce, müdahale dilekçesinin ancak ilk derece mahkemesi aşamasında ve Danıştay’ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı davalarda, davanın Dairede görüldüğü aşamada verilebilmesi⁵⁵ gerekmektedir. Ancak, anılan süreler geçtikten sonra müdahale dilekçesi verilmesi hâlinde, Danıştay’ın ikili bir ayrıma gitmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, usul ekonomisi ve hukukî yarar ilkesi gereğince, onama kararlarında, temyiz aşamasında müdahale isteminde bulunulamayacağı gerekçesiyle istemin “incelenmeksizin reddine” kararı verilmek suretiyle, başvuru sahibinin de karardan haberdar edilmesi gerekmektedir. Kararın bozulması hâlinde ise, bozma kararı üzerine yeniden karar vermek üzere mahkemesine gönderilen dava dosyasında, yargılamanın halen devam etmesi, diğer bir ifadeyle hüküm verilmemiş olması nedeniyle, Danıştay’ın müdahale dilekçesi üzerine herhangi bir karar vermemesi gerekmektedir. Bu halde, dosyanın yeniden karar vermek üzere gönderildiği mahkeme tarafından, müdahale dilekçesi yönünden değerlendirme yaptıktan sonra dilekçenin tebliğine ve akabinde istem hakkında karar vermesi gerekmektedir.

Mahkeme tarafından, temyize ve/veya itiraza tabi olmayan karar verildikten sonra müdahale dilekçesi verilmesi hâlinde de, yukarıda ifade

52 Danıştay 13. Dairesinin yukarıda belirtilen kararları ile birlikte, 13/02/2014 tarih ve E.2013/2366 sayılı kararı.

53 Danıştay 2. Dairesinin 10/06/2013 tarih ve E.2012/10477; 6. Dairesinin 28/05/2014 tarih ve E.2012/604, K.2014/4159;8. Dairesinin 30/01/2014 tarih ve E.2013/8039, K.2014/529; 04/02/2014 tarih ve E.2012/3713; 25/02/2014 tarih ve E.2013/610, K.2014/1297; 29/05/2014 tarih ve E.2014/954, K.2014/4424; 15. Dairesinin 06/05/2014 tarih ve E.2013/3275, K.2014/3403; 26/06/2014 tarih ve E.2013/10804, K.2014/5820; 23/09/2014 tarih ve E.2013/9880, K.2014/6314; 26/02/2014 tarih ve E.2013/1289, K.2014/1210; İdari Dava Daireleri Kurulu’nun 09/12/2013 tarih ve E.2010/2310; 26/12/2013 tarih ve E.2010/3086 sayılı kararları. (Danıştay söz konusu kararlarında genellikle, davaya müdahale talebinde bulunan kişinin “menfaatinin etkilendiği anlaşıldığı” veya davanın sonucunun müdahale talebinde bulunanın “durumunu etkileyeceği”, “hukukî yararının bulunduğu” gerekçelerine yer verilmektedir.)

54 Danıştay 10. Dairesinin 25/04/2014 tarih ve E.2012/6950, K.2014/2676; 28/05/2014 tarih ve E.2011/3958, K.2014/3526 sayılı kararları.

55 Danıştay İdari Dava Daireleri’nin E.1992/580, K.1993/544 sayılı kararında, ilk derece mahkemesi olarak Sekizinci Dairede görülen davada, temyiz aşamasında verilen müdahale dilekçesi üzerine, istemin kabulüne karar vermiştir.

edildiği gibi, istemin “incelenmeksizin reddine” kararı⁵⁶ verilmesi ve anılan kararın da hukukî dinlenilme hakkı ve başvuru sahibinin haberdar edilmesi kapsamında, ilgiliye ve taraflara tebliğ edilmesi gerekir. Ancak, temyiz ve/veya itiraza tabi olan kararlar yönünden ise, karar verildikten sonra müdahale talebinde bulunulması hâlinde, mahkemece müdahale talebi hakkında herhangi bir işlem yapılmaması, dosyanın gönderildiği temyiz veya itiraz mercii tarafından yukarıda belirtilen şekilde değerlendirme yapılması gerekmektedir.⁵⁷ Ayrıca, mahkemelerce ilk inceleme üzerine verilen kararlarda (örneğin dilekçe ret kararları) da, henüz karar verilmeden önce müdahale isteminde bulunulması hâlinde, öncelikle müdahale istemi hakkında kararın verilmesi, esas hakkındaki kararın ise sonrasında verilmesi gerekir. Esas hakkındaki karar içeriğinde de, dilekçenin yenilenerek davanın yeniden açılması hâlinde, müdahale isteminde bulunulabileceği yönünde açıklamada bulunulmasının uygun olacağı düşünülmektedir.⁵⁸

2. Davanın Tarafı Olmama

HMK'nın aslî müdahaleyi düzenleyen 65 inci ve fer'î müdahaleyi düzenleyen 66-67 nci maddelerinde “üçüncü kişi” ibaresine açıkça yer verildiğinden, derdest olan davanın taraflarından herhangi birisinin dışındaki üçüncü bir kişi davaya müdahil olabilecektir. Taraflardan birisi, kendi yanında ya da diğer taraf lehine müdahil olamayacağı gibi, kanunî temsilcisi de temsil ettiği taraf veya karşı taraf lehine davaya müdahale edemez.⁵⁹

Görülmekte olan (derdest) bir davada verilecek karar sonucunda hukukî yararı bulunan üçüncü kişinin müdahil olabilmesi için, yanında katılabileceği bir tarafın da bulunması gerekmektedir. Konuyla ilgili olarak somut olayda, otopark içerisindeki işletmenin alt kiracısının tahliye edilmesi yönündeki Kaymakamlık işleminin iptali istemiyle açılan davada verilen karar taraflarca temyiz edilmemiştir. Ancak, bu davada büyükşehir belediyesince yapılan davaya katılma ve kararın bozulması istemi hakkında Danıştay, “Üçüncü kişilerce, ancak kanun yolu aşamasında taraflardan biri yanında katılma isteminde bulunulabilecektir. Taraflarca kanun yoluna başvurulmamış ise, üçüncü kişilerin, yanında katılma isteminde

56 Ankara 3. İdare Mahkemesinin 28/05/2009 tarih ve E.2008/1272; 13/05/2009 tarih ve E.2009/279 sayılı kararları.

57 Danıştay 10. Dairesininin 03/04/2012 tarih ve E.2012/2806 sayılı kararında, İdare Mahkemesince verilen kararın taraflara tebliğinden sonra verilen fer'î müdahale talebi hakkında, müdahale dilekçesinin taraflara tebliğine karar verilmiştir.

58 Muğla 1. İdare Mahkemesinin 07/01/2011 tarih ve E.2011/34, K.2011/18 sayılı kararı. (Dava dilekçesinin 2777/3. madde uyarınca reddine karar verilmeden önce, müdahale istemi hakkında karar verilmiş, karar içeriğinde de istemi kabul edilen müdahilin yeniden açılacak davada müdahale isteminde bulunulabileceği yolunda açıklamada bulunulmuştur.)

59 KURU, Baki. a.g.e. s.3456; GÖZÜBÜYÜK/TAN. a.g.e. s.914.

bulunabilecekleri bir “taraf”tan da söz edilemeyecektir.” gerekçesiyle müdahale isteminin incelenmeksizin reddine karar vermiştir.⁶⁰ Aynı kararda, taraflarca yapılmış bir temyiz başvurusu bulunmadığından, temyiz isteminin de incelenmeksizin reddi gerektiği belirtilmiştir.

Fer’î müdahil dilekçesi verildiği esnada görülmekte iken, henüz müdahale hakkında karar verilmeden önce yanında katıldığı tarafın davadan feragat etmesi hâlinde, artık yanında katılacağı taraf olmayacağından fer’î müdahale isteminin de reddedilmesi gerekecektir.⁶¹ Aynı şekilde, yanın da katıldığı tarafın temyiz isteminden feragat ettiği durumda Danıştay, fer’î müdahilin temyiz isteminin incelenmeksizin reddine karar vermiştir.⁶² Anılan karardaki karşı oyda ise, müdahilin yanında katıldığı taraftan bağımsız olarak kanun yoluna başvuramaması ya da kanun yoluna başvurmuş olmasına rağmen isteminin temyiz veya itiraz merciince incelenmemesi durumunda adil yargılanma hakkının sağlandığından söz edilemeyeceği ve bu durumun mahkemeye erişim hakkına aykırı düştüğü belirtilmiştir. Sonuç olarak da, müdahilin tek başına kanun yoluna başvurması halinde, yanında katıldığı tarafın iddia ve savunmalarına aykırı olmaması durumunda talebin incelenmesi gerektiğinden, asıl tarafın temyiz isteminde bulunmaması ya da temyiz isteminden feragat talebi dikkate alınmaksızın fer’î müdahilin başvurusunun incelenerek istem hakkında karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Diğer yandan, aslî müdahalede ise, ilk dava ile aslî müdahale davası birbirinden ayrı olduğundan, ilk davanın davacısı davasından feragat etse bile, aslî müdahale davasının esastan incelenip karara bağlanması mümkündür.⁶³

3. Ehliyetli Olma

Müdahil, davanın tarafı gibi taraf ve dava ehliyetine sahip olmalıdır.⁶⁴ İdari yargıda ehliyet konusu, başlı başına bir incelemenin konusu⁶⁵ olmakla birlikte, müdahil yönünden sübjektif ve objektif ehliyetinin birlikte mi yoksa ayrı ayrı mı aranması gerektiğinin tespiti gerekir.

İYUK’un 14 üncü maddesinin 3 üncü fıkrasının (c) bendi gereğince, idari yargıda açılan davalar öncelikle “ehliyet” yönünden değerlendiril-

60 Danıştay 10. Dairesinin 27/03/2014 tarih ve E.2014/905, K.2014/1941 sayılı kararı.

61 Danıştay 5. Dairesinin 02/07/2013 tarih ve E.2013/399 sayılı kararı.

62 Danıştay 6. Dairesinin 18/12/2012 tarih ve E.2014/8142, K.2014/8976 sayılı kararı.

63 KURU, Baki. a.g.e. s.3513; KURU/ARSLAN/YILMAZ, a.g.e. s.510.

64 KARSLI, Abdurrahim. a.g.e. s.358.

65 KAPLAN, Gürsel. “Danıştay Kararları Ve İlgili Özel Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde İdari Yargıda Ehliyet ve Husumet”, İÜHFEM, C. LXIX, S. 1-2, 2011; GÖZÜBÜYÜK/TAN, a.g.e.; TOPUZ, İbrahim; ÖZKAYA, Kadir. Açıklamalı-İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu, Mahalli İdareler Derneği Yayını, Ankara 2002; CANDAN, Turgut, a.g.e.

mektedir. İptal davalarında, davacı yönünden “menfaat ihlali”, tam yargı davalarında ise “kişisel hakkın doğrudan zarar görmüş” olma şartları aranmaktadır. “Sübjektif ehliyet” adı verilen bu durumun yanında, anılan Kanun’un 31 inci maddesi gereğince, “ehliyet” hususunda HMK hükümleri uygulanacaktır.

Davada taraf olma ve dava açabilme yeteneği bakımından idari davaların ayrı bir özelliği bulunmadığından, ehliyet sorununun HMK’ya göre çözümlenmesi gerekir.⁶⁶ HMK’nın 50 nci maddesinde, medenî haklardan yararlanma ehliyetine sahip olanların, davada taraf ehliyetine de sahip oldukları hüküm altına alınmak suretiyle, kimlerin taraf ehliyetine sahip olduğu hususu, Türk Medeni Kanununun hak ehliyeti ile ilgili kuralları çerçevesinde belirlenecektir. Başka bir anlatımla, taraf ehliyeti, medeni haklardan yararlanma ehliyetinin yargılama hukukundaki görüntüsü yahut kısmıdır. Medeni Kanuna göre, her gerçek ve tüzel kişi hak ehliyetine sahip olduğundan taraf ehliyetine de sahiptir.⁶⁷

Bir davada davacı ya da davalı olabilme yeteneği, yani davanın tarafı olabilme yeteneği olan taraf ehliyeti (objektif ehliyet), medeni hukuktaki haklara ve borçlara ehil olma olarak tanımlanan “hak ehliyeti”nin usul hukukundaki görünümüdür. Buna göre, hak ehliyeti olan her gerçek kişi, aynı zamanda davalarda taraf olabilme ehliyetine de sahip olmakla birlikte, hak ehliyetine sahip olmayan gerçek kişilerin ise, davada taraf olma ehliyetleri bulunmamakta olup, bu kapsamda olan kişiler yönünden davanın ehliyet yönünden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Aslî müdahil yönünden; asıl davanın taraflarından bağımsız üçüncü kişi olan, davanın konusunda hak iddia eden ve davanın taraflarına (idari yargı açısından sadece davalı idareye karşı olabilecektir) karşı aynı mahkemede “aslî müdahale davası” açan müdahilin, objektif dava ehliyeti yanında, sübjektif dava ehliyetinin de bulunması gerektiği düşünülmektedir. Aslî müdahilin, sübjektif dava ehliyetinin ve/veya objektif dava ehliyetinin bulunmaması hâlinde ise, aslî müdahale davasının ehliyet yönünden reddi gerekmektedir.

Fer’î müdahil yönünden ise; davayı kazanmasında hukukî yararı bulunan tarafın yanında davaya katılan fer’î müdahilin, aslî müdahil gibi davanın konusunda hak iddia etmemesi, sadece “hukukî yarar” koşulunun aranması nedeniyle, sübjektif ehliyetin aranmaması, ancak objektif ehliyetine sahip olması gerektiği düşünülmektedir.

66 GÖZÜBÜYÜK/TAN, a.g.e. s.875.

67 KURU/ARSLAN/YILMAZ, a.g.e. s.236.

4. Hukukî Yararının Olması

Davaya fer'î müdahil olmak isteyen üçüncü kişinin, lehine müdahalede bulunmak istediği tarafın davayı kazanmasında hukukî yararının bulunması gerekmektedir.⁶⁸ Aslî müdahilin ise, müdahale etmek istediği davanın konusu olan şey veya hakkın kendisine ait olduğunu iddia etmesi gerekir.⁶⁹

Aslî müdahilin düzenlendiği 65 inci maddenin gerekçesinde, “aslî müdahalede bulunmakta hukukî yararı olan kimsenin” ibaresine yer verilmesi suretiyle, görülmekte olan davanın konusu üzerinde hak iddia eden kişinin, “aslî müdahalede bulunmakta hukukî yararı”nın bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

Fer'î müdahalenin düzenlendiği 66 ncı maddede ise, fer'î müdahil olarak davaya katılabilmesi için, “yanında katıldığı tarafın davayı kazanmasında hukukî yararının bulunması” koşulu aranmaktadır. Maddenin gerekçesinde,⁷⁰ hukukî yararın ne olduğunun doktrin ve yargı kararlarına bırakıldığı belirtilmiş, hukukî yararın tanımı yapılmamıştır.

Görüldüğü üzere, aslî müdahalede aranan hukukî yarar ile fer'î müdahalede aranan hukukî yarar birbirinden farklıdır. Aslî müdahalede, yargı yerlerinde açılan her davada aranan koşullardan biri olan, davanın konusundaki hukukî yarar aranmış, fer'î müdahalede ise, yanında katıldığı tarafın davayı kazanmasında hukukî yararının bulunması aranmıştır.

Aslî müdahale için, doğrudan doğruya iptali istenen işlemde ve/veya tazmine konu olan işlem veya eylem üzerinde hak sahibi olması gerekir. Ancak, aslî müdahilin asıl davanın davacısının istediği hakkın aynısını istemesi şart değildir.⁷¹

Fer'î müdahale için ise, iptali istenen işlem ve/veya tazmine konu işlem veya eylem üzerinde doğrudan bir menfaatinin bulunmaması, yani ayrı bir iptal veya tam yargı davası açma hakkına sahip olmaması gerekir. Fer'î müdahilin, yanında katıldığı tarafın davayı kazanmasında menfaati olması hâlinde, hukukî yararının bulunduğu kabulü gerekecektir. Aksi halde, fer'î müdahale isteminin reddine karar verilmesi gerekecektir. Ayrıca, fer'î müdahilin, müdahale talebinde bulunduğu davanın konusu ile iptalinde hukukî yararı bulunduğunu belirttiği uyuşmazlık konusunun aynı olması gerekir. Danıştay konu ile ilgili olarak vermiş olduğu bir

68 KURU, Baki. a.g.e. s.3457; KURU/ARSLAN/YILMAZ. a.g.e. s.504.

69 KURU, Baki. a.g.e. s.3509; KURU/ARSLAN/YILMAZ. a.g.e. s.508.

70 <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0574.pdf> (Tasarıda 71 inci maddede yer almaktadır.)

71 KURU, Baki. a.g.e. s.3508.

kararda⁷², Yüksek Planlama Kurulu Kararı'nın 5/a maddesini iptali istemiyle açılan davaya, davacı yanında müdahale isteminde bulunan kişinin iptali gerektiğini belirttiği Yüksek Planlama Kurulu kararlarının farklı olduğundan, hukukî yararının bulunmadığı gerekçesiyle istemin reddine karar verilmiştir.

Bir davada verilen kararın, üçüncü kişiyi doğrudan veya dolaylı şekilde etkilemesi hâlinde fer'î müdahalede yarar vardır.⁷³ Diğer yandan bu yararın da hukukî olması gerekir; ideal veya ekonomik yarar yalnız başına yeterli değildir.⁷⁴

Yasa koyucu tarafından hukukî yararın tanımı yapılmayarak, doktrin ve içtihatlar bırakılmasının sebebi, hukukî yararın her bir uyumsuzluk için değişkenlik göstereceğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Danıştay ve ilk derece mahkemelerince hukukî yarar her olay için ayrı değerlendirilmektedir. Yargı yerlerince hukukî yarar kavramı dar şekilde sınırlandırılmamalıdır. Hukukî yarar koşuluyla ilgili olarak, uygulamada müdahale talebinde bulunanın, yanında katılmak istediği tarafın davayı kazanmasında hak ve menfaatinin etkilenip etkilenmediği ve davaya konu işleme karşı müstakilen dava açabilip açamayacağı yönünden değerlendirme yapıldığı görülmektedir. Aşağıda hukukî yarar koşuluyla ilgili olarak uygulamadan örnekler verilmiştir.

Birinci duruma örnek olarak, yardımcı doçentlik kadrosuna atanmak için yapılan başvurunun reddi gerekçesinde yer alan işlemin dayanağı olan Akademik Yükselme ve Atama Prensiplerinin 3. maddesinin iptali istemiyle açılan davada, davacıyla aynı durumda olan başka bir kişinin davacı yanında katılmakta menfaatinin bulunmadığı gerekçesiyle müdahale isteminin reddine karar verilmiştir.⁷⁵ Ayrıca, eksik ödendiği belirtilen parasal haklarının tamamlanması istemiyle yapılan başvurunun reddi üzerine açılan davaya temyiz aşamasında davalı yanında müdahale talebinde bulunan Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nın talebi hakkında⁷⁶, uzman hekim tarafından ek ödeme yapılmasına dair Yönetmelik eki tablonun iptali istemiyle açılan davaya, Türkiye Acil Tıp Derneği tarafından davacı yanında müdahale talebi hakkında⁷⁷ da HMK'nun 66 ncı maddesinde belirtilen koşulların oluşmadığı gerekçesiyle müdahale istemlerinin reddine karar verilmiştir. Ancak, fiili hizmet süresi zammından yararlanmak amacıyla yapılan başvurunun reddi üzerine açılan davaya, Sosyal

72 Danıştay 11. Dairesinin 15/02/2013 tarih ve E.2012/5332 sayılı kararı.

73 ALANGOYA/YILDIRIM/ DEREN-YILDIRIM. a.g.e. s.153.

74 KURU, Baki. a.g.e. s.3459.

75 Danıştay 8. Dairesinin 06/03/2014 tarih ve E.2011/9367, K.2014/1771 sayılı kararı.

76 Danıştay 11. Dairesinin 13/02/2014 tarih ve E.2013/2969 sayılı kararı.

77 Danıştay 11. Dairesinin 23/09/2013 tarih ve E.2013/2057 sayılı kararı.

Güvenlik Kurumu tarafından davalı yanında müdahale talebi hakkında, davada verilen kararın davacının emekliliğe esas fiili hizmet süresi hesaplanırken dikkate alınacağından, müdahale talebinde bulunan idarenin karar sonucunda etkileneyeceği gerekçesiyle istemin kabulüne karar verilmiştir.⁷⁸

İmar plânının iptali istemiyle açılan davada, davalı belediye yanında davaya katılmak isteyen Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'nın talebinin, "üçüncü şahsın davaya müdahalesini düzenleyen hükümleri ile güdülen amaç yönünden kabulüne olarak bulunmamaktadır." gerekçesiyle⁷⁹ reddine karar verilmiştir. Aynı şekilde, hastane işletme müdürü olan kişi tarafından, başka bir hastaneye atanmasına ilişkin işlem ile yerine vekâleten yapılan atama işleminin iptali istemiyle açılan davada, eski görev yaptığı hastanenin davalı bakanlık yanında davaya katılma isteminin, "menfaat ihlalinin bulunduğundan söz edilemeyeceği" gerekçesiyle reddine karar verilmiştir.⁸⁰ Avukat olan davacı tarafından, Cumhuriyet savcısı hakkında yapılan şikâyetin işleme konulmamasına ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada, başka bir avukat tarafından, "tarafsız ve bağımsız yargının önüne konulmuş engellerin kaldırılmasını" teminen yapılan müdahale talebinin, hakkı veya borcu bu davanın neticesine bağlı olmadığı ve işlemle doğrudan bir menfaat ihlalinin olmadığı, diğer bir ifadeyle bu davada verilecek kararın, istemde bulunanı doğrudan etkilemeyeceği gerekçesiyle istemin reddine karar verilmiştir.⁸¹ Aynı konudaki başka bir davada da, Avukat hakkında bağlı olduğu baro tarafından verilen işleme karşı, adı geçen avukat tarafından yapılan itirazın kabulüne ilişkin işlemin, başka bir avukat tarafından iptali istemiyle açılan davaya, hakkında karar verilen avukat tarafından yapılan katılma isteminin, adı geçen kişiyi doğrudan etkileyeceği (dolayısıyla hukukî yararının bulunduğu) gerekçesiyle istemin kabulüne karar verilmiştir.⁸² ÖSYM'nin yabancı dil sınavları eşdeğerlik işlemlerinin iptali istemiyle açılan davada, davacı yanında davaya katılmak isteyen Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun, davacının davayı kazanmasında hukukî yararı bulunmadığı gerekçesiyle, müdahale isteminin reddine karar verilmiştir.⁸³

78 Danıştay 11. Dairesinin 12/03/2013 tarih ve E.2012/4332 sayılı kararı.

79 Ankara 1. İdare Mahkemesinin 28/07/2007 tarih ve E.2005/2578; başka bir konuda yine aynı gerekçeyle reddine ilişkin 17/09/2008 tarih ve E.2008/443; 16/07/2008 tarih ve E.2008/656; 11/07/2008 tarih ve E.2008/804; aynı gün ve E.2008/807 sayılı kararları. Aynı mahkemece, iki farklı müdahale isteminde bulunandan, birinin talebinin kabulüne, diğerinin reddine karar verildiği, ancak herhangi bir gerekçenin belirtilmediği 31/12/2009 tarih ve E.2009/1834 sayılı kararı.

80 Ankara 4. İdare Mahkemesinin 31/03/2008 tarih ve E.2007/983 sayılı kararı.

81 Ankara 5. İdare Mahkemesinin E.2009/1101 sayılı dosyasındaki 08/04/2010, 31/03/2010 tarihli ara kararları; aynı mahkemenin 20/05/2010 tarih ve E.2009/1862 sayılı kararı.

82 Ankara 6. İdare Mahkemesinin 28/04/2011 tarih ve E.2010/1468 sayılı kararı.

83 Danıştay 8. Dairesinin 29/01/2014 tarih ve E.2013/9973 sayılı kararı.

İhaleenin iptali istemiyle açılan davaya, başka bir şirket tarafından idare yanında davaya katılma istemi hakkında, “şirketin konumu ve işlemin niteliği dikkate alındığında, katılmak isteyen hak veya borcunun bu davada verilecek karar sonucuna bağlı bulunmadığı” gerekçesiyle istemin reddine karar verilmiştir.⁸⁴ Aynı şekilde, atanma istemi reddedilen kişi tarafından, hakkında tesis edilen işlemin gerekçesi olan Yönetmelik hükmüne karşı başkası tarafından açılan davaya müdahale talebinde bulunulmasında, düzenleyici işlem hakkında verilecek kararın, davaya katılmak isteyen hukukunu etkileyecek olmakla birlikte, HMK’nın 66 ncı maddesi kapsamında değerlendirilemeyeceği gerekçesiyle, müdahale isteminin reddine karar verilmiştir.⁸⁵

İkinci duruma örnek olarak ise, Anayasa Hukuku ABD öğretim üyesi olan davacı tarafından, yardımcı doçent kadrosuna yapılan atama işleminin iptali istemiyle Rektörlük aleyhine karşı açılan davada, Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği’nin davacı(lar) yanında davaya katılmasına karar verilmesinin, davaya konu işlemin iptali istemiyle dava açma hakkına sahip olduğundan, davaya müdahale hakkının bulunduğu söz edilemeyeceğine karar verilmiştir.⁸⁶ Rekabet Kurulu tarafından şirketin kendisine ve yöneticisine verdiği idari para cezasına karşı şirket tarafından açılan davaya, yönetici tarafından davacı yanında katılma istemi hakkında; yöneticinin menfaat ihlalinin katılmak istediği davadan değil, doğrudan iptali istenen işlemde kaynaklandığı ve yöneticinin menfaatini ihlal eden bu işleme karşı ayrı dava açma hakkı bulunduğundan, katılma isteminin uygun bulunmadığına karar verilmiştir.⁸⁷ IV. Grup maden (Manganez) arama ruhsatının iptali istemiyle açılan davada, ruhsat sahasının sınırları dışında yer alan belediye tarafından davacılar yanında katılma isteminin, “davanın sonucu ile menfaat ilişkisi bulunmadığı” gerekçesiyle istemin reddine karar verilmiştir.⁸⁸ Kanaatimce, karar sonucu doğru olmakla birlikte, yukarıda Danıştay kararlarında da belirtildiği üzere, işlemde etkilendiği ve ayrı dava açma hakkı bulunduğu gerekçesiyle reddedilmesi gerekmektedir. Nitekim, maden arama ruhsatının iptali ile işletme ruhsatı talebinin reddi ve teminatın irat kaydedilmesine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada, İdare Mahkemesince işlemin iptaline karar verilmesi üzerine, aynı durumdaki başka bir şirket tarafından temyiz aşamasında yapılan fer’î müdahale talebi hakkında, müstakilen dava açabileceği gerekçesiyle HMK 66 ncı maddedeki koşullar oluşmadığından talebin red-

84 Ankara 7. İdare Mahkemesinin 24/06/2010 tarih ve E.2010/279 sayılı kararı.

85 Danıştay 2. Dairesinin 24/06/2014 tarih ve E.2011/8196 sayılı kararı.

86 Danıştay İdari Dava Daireleri’nin 06/10/2005 tarih ve E.2005/1547, K.2005/2291 sayılı kararı.

87 Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu’nun 08/04/2010 tarih ve E.2008/275, K.2010/590 sayılı kararı.

88 Muğla 1. İdare Mahkemesinin 03/07/2008 tarih ve E.2008/676 sayılı kararı.

dine karar verilmiştir.⁸⁹

Danıştay başka bir kararında, ilk derece olarak bir dernek tarafından TSE ve Bakanlık aleyhine açılan davada, idareler yanında katılma talebi hakkında, üçüncü kişinin bir davaya katılabilmesi için, hakkı veya borcunun etkilenmesi ve tek başına dava açma hakkından yoksun olma koşullarının bulunması gerektiği belirtilmiştir. Bu davada, davaya katılmak isteyen dernek ve sendikanın menfaat ihlalinin, katılmak istediği davadan değil, doğrudan doğruya iptali istenen düzenleyici işlemde kaynaklandığı ve bu işleme karşı ayrı dava açma hakkı bulunduğundan, bu hakkı kullanmayarak davaya katılma isteminde bulunmasının hukuka uygun olmadığı gerekçesiyle katılma isteminin reddine karar verilmiştir.⁹⁰ Anılan karar gerekçesi, yukarıda belirtilen diğer Danıştay kararlarıyla uyumlu olmakla birlikte, davaya fer'î müdahil olmak isteyen dernek ve sendika davaya konu düzenleyici işlemin iptalini istemediklerinden davalı idareler yanında davaya katılmak istemektedirler. Dolayısıyla, iptali istenen düzenleyici işlemin menfaatlerini ihlal ettiği gerekçesiyle bu işleme karşı ayrı dava açma haklarının bulunduğu gerekçesiyle istemlerinin reddi kararının yerinde olmadığı düşünülmektedir.

B. MÜDAHALE USULÜ

1- Müdahale Dilekçesinin Verilmesi

HMK'nın 67 nci maddesinde fer'î müdahale usulüne yer verilmiş, ancak aslî müdahale talebinin usulüne ilişkin düzenlemeye yer verilmemiştir. Bunun sebebi olarak, aslî müdahalenin ilk davanın açıldığı ve görüldüğü mahkemede açılan ayrı bir dava olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Aslî müdahale dilekçesi, ilk davanın davacı ve davalısının birlikte davalı olarak yer aldığı dava dilekçesidir. Bu nedenle, aslî müdahale dava dilekçesinin, İYUK'un 3 ve 14. maddelerinde belirtilen hususlara uygun şekilde düzenlenmesi gerekir.

Fer'î müdahale talebiyle ilgili olarak ise, HMK'nın 67 nci maddesi gereğince, müdahale talebinde bulunan üçüncü kişinin, yanında katılmak istediği tarafı, müdahale sebebinin ve bunun dayanaklarını belirtilen dilekçeyle mahkemeye hitaben başvurması gerekir. Şu halde, müdahale dilekçesinde İYUK'un 14 üncü maddesinde sayılan hallerin bulunmasına gerek olmamakla birlikte, 3 üncü maddede belirtilen hususlardan; yanında katıldığı ve diğer tarafın adı, müdahilin kendi adı ve soyadı, unvan ve adre-

89 Danıştay 8. Dairesinin 27/03/2014 tarih ve E.2013/7571 sayılı kararı.

90 Danıştay 10. Dairesinin 28/01/2015 tarih ve E.2012/5833 sayılı kararı.

si ile Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasının yazılması gerekmektedir. Ayrıca, dilekçenin ıslak ya da elektronik imzalı olarak, taraf sayısından bir fazla olacak şekilde verilmesi, vekille takip edilmesi hâlinde, baro pulunun yapıştırılmış⁹¹ olduğu vekâletname aslı veya onaylı örneğinin⁹² dava dilekçesine eklenmesi gerekmektedir. Diğer yandan, vekâletnamede özel olarak davaya müdahale yetkisinin bulunmasına gerek yoktur.⁹³ Nitekim, davaya vekâlette özel yetki verilmesini gerektiren hâllerin düzenlendiği HMK'nın 74 üncü maddesinde, davaya müdahaleye yer verilmemiştir.

67 nci maddenin gerekçesinde,⁹⁴ müdahilin hangi taraf yanında fer'î olarak katıldığı hususunda tereddüt olmaması için söz konusu düzenlemeye yer verildiği belirtilmiştir. Müdahale dilekçesinde yanında katılmak istediği tarafın adının yazılmasının, yanında müdahil olarak katıldığı tarafın tespiti için önemli olduğu gibi, müdahale sebebi ve buna ilişkin dayanaklarının yer verilmesinin de, dilekçenin maddenin 2 nci fıkrası gereğince karşı tarafa tebliğ edileceğinden, karşı tarafın müdahale istemi hakkında bilgi sahibi olması ve talebe karşı beyanlarına esas olacak dayanakları bilmesi için gerekli ve yararlı olduğu düşünülmektedir.

Fer'î müdahalede, yanında katılmak istediği tarafın belirtilmemesi durumunda ne şekilde karar verileceğine dair düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu şekilde verilen dilekçe hakkında mahkemelerce, İYUK'un 3 üncü maddesindeki düzenleme kıyasen uygulanarak HMK 67 nci maddede sayılan hususlara yer verildikten sonra, verilecek süre içerisinde dilekçesinin yenilenmesi için bir süre verilebileceği gibi, ara kararıyla müdahale talebinde bulunan kişiye hangi tarafın yanında davaya katılmak istediği de sorulabilir. Ancak, bu ikinci şekilde karar verilmesinin yasal dayanağı bulunmadığı gibi, verilecek sürenin niteliği ve miktarı ile bu sürede yenilenmeyen ya da bu süre geçirildikten sonra dilekçenin yenilenmesi hâlinde ne şekilde karar verilebileceği hususları belirsizdir. Başka bir yöntem olarak da, anılan maddede sayılan koşulların bulunmadığından, istemin "incelenmeksizin reddine" karar verilebileceği düşünülebilir. Böylelikle, birinci durumdaki belirsizliklere sebebiyet verilmeyeceği gibi, davanın her aşamasında müdahale isteminde bulunulabileceğinden, kişilerin hukukî yararlarında da herhangi bir olumsuz etkilenme söz konusu olmayacaktır.

91 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 27/3. maddesine göre, pul yapıştırılmayan vekâletnamelerin işleme konulmaz.

92 HMK 76 ve 77. maddeleri gereğince, vekâletname aslı veya avukat tarafından onaylanmış onaylı örneğinin ibraz edilmesinin zorunlu olduğu, vekâletnamenin verilmemesi veya davacı asılın, yapılan işleri kabul ettiğine dair dilekçe sunulmaması hâlinde, davanın açılmamasına kararı verilir.

93 KURU, Baki. a.g.e. s.3461.

94 <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0574.pdf> (Tasarının 72 nci maddesinde düzenlenmiştir.)

Uygulamada Danıştayca, yanında katılmak istediği tarafı belirtmeyen müdahil hakkında, “kimin yanından davaya fer’î müdahil olmak istediğinin sorulması”, karar gereğinin yerine getirilmesi için 30 gün süre verilmesi yönünde ara kararı verildiği⁹⁵, İdare Mahkemesince ise, müdahale dilekçesinin 20 gün içinde yeniden düzenlenmek üzere reddine kararı verilmiştir.⁹⁶ Ancak, yukarıda da belirtildiği üzere, anılan kararlarda dilekçenin verilen sürede yenilenmemesi hâlindeki yaptırımın ne olacağına dair herhangi bir hükme yer verilmemiştir.

Uygulamada yaygın olarak kullanılan bir yöntem de, üçüncü kişi tarafından, yanında müdahil olduğu idare belirtilmesine karşın, başkaca herhangi bir somut bilgi belge sunulmadan, “menfaatinin etkilendiği, gerekçelerini daha sonra sunacağı” ibarelerinin bulunduğu müdahale dilekçeleri verilmektedir. Bu şekilde verilen ilk dilekçe hakkında ne kararı verileceği, akabinde verilen dilekçenin ise yeni bir müdahale dilekçesi olarak kabul edilip edilmeyeceğinin yargı yerlerince içtihat yoluyla belirlenmesi gerekmektedir.

Kanaatimizce, verilen ilk dilekçenin mahkemece taraflara tebliği zorunlu olduğundan ve tarafların müdahale istemi hakkında beyanda bulunabilmek için müdahale sebebi ve dayanaklarına dilekçede yer verilmesi gerektiğinden, bu dilekçelerin “incelenmeksizin reddine” karar verilmedir. Nitekim imar plânının iptali istemiyle açılan davada, dava konusu arazi üzerinde menfaatinin zedelendiği, bu nedenle davaya müdahil olmak istediğini, gerekçeli dilekçe ve belgelerin bilahare ibraz edileceği beyan edilen müdahale dilekçesi hakkında, mahkemece yapılan değerlendirmede, “uyuşmazlık konusu işleme esas olan taşınmazla olan ilgisine ilişkin herhangi bir bilgiye ve müdahale sebebine ilişkin dayanaklara yer verilmemesi nedenleriyle, istemin incelenmeksizin reddine” kararı vermiştir.⁹⁷

Doktrinde Yasin’e göre,⁹⁸ müdahale talebinin kabulü durumunda, müdahil sıfatı kazanan kişiye beyanlarını sunmak için süre verilmesi gerektiği, bu süre konusunda da İYUK 16 ncı maddenin uygulanmasında engel bir durum olmadığı ifade edilmektedir. Ancak, HMK’nın 67 nci maddesinde açıkça, müdahale dilekçesinde müdahale sebebinin ve bunun dayanaklarının belirtilmesinin istenmesi ve akabinde mahkeme tarafından istem hakkında karar verileceğinin ifade edilmesi nedeniyle, önce müdahale istemi hakkında dilekçe verilmesi, mahkemece istemin kabulüne ka-

95 Danıştay 2. Dairesinin 12/01/2012 tarih ve E.2011/7467; 08/05/2012 tarih ve E.2012/1582 sayılı kararları.

96 Ankara 3. İdare Mahkemesinin 05/05/2010 tarih ve E.2010/248 sayılı kararı.

97 Batman İdare Mahkemesinin 31/01/2013 tarih ve E.2012/3704 sayılı kararı.

98 YASİN, Melikşah. a.g.m. s.445.

rar verilmesi hâlinde de beyanlarını sunmak için süre verilmesi yönünde bir usule yer verilmemiştir. Ayrıca, sözü edilen görüşün kabulü, yargılama sürecinin uzamasına ve esas hakkında verilecek kararın gecikmesine sebebiyet verilecektir.

Yukarıda belirtildiği üzere, aslî müdahalede bulunma yolundaki dilekçenin, derdest olan davada hüküm verilinceye kadar yargılamanın taraflarına karşı açılan yeni bir “aslî müdahale davası” mahiyetinde olduğundan, bu dilekçelerin İYUK’un 14 üncü maddesi kapsamında ilk incelemeye tabi tutulması ve dosyanın tekemmül ettirilerek esas davayla birlikte sonuçlandırılması gerekeceğinden, fer’î müdahalede olduğu şekilde bir inceleme yapılmayacaktır.

2- Yargılama Giderlerinin Yatırılması

Müdahilin, yargılama giderlerinden hangilerinden sorumlu olduğuna ilişkin esaslara, HMK’da davaya müdahalenin düzenlendiği 65-69 uncu maddelerde yer verilmemiş, aynı kanunun “Yargılama Giderleri” başlıklı Yedinci Kısım Birinci Bölüm’de yer alan 328 inci maddede düzenlenmiştir. Ancak, anılan maddede de müdahilin yargılama giderlerinden hangilerini yatırması gerektiğine yer verilmemiş, fer’î müdahilin yargılama giderlerinden sorumluluğuna ilişkin hükümler düzenlenmiştir. “Müdahilin Hak ve Yetkileri” başlığı altında bu husus değerlendirilecektir.

Doktrinde, müdahilin yargılama giderlerini ödeyeceği⁹⁹ belirtilmekle birlikte, anılan yorumun kabulü hâlinde, HMK’nın 323 üncü maddesinde yer alan yargılama giderlerine ilişkin bütün masraflardan ve harçlardan sorumlu olduğu sonucu çıkmaktadır. Hâlbuki, 492 sayılı Harçlar Kanunu’nun 1 Sayılı Tarifenin “Yargı Harçları” başlıklı (A) bendinin I. alt bendinde, davaya müdahale ile ilgili taleplerde başvurma harcının alınacağına yer verilmiş, “Karar ve ilam harcı” başlıklı III. alt bendinde ve “Temyiz, istinaf ve itiraz harçları” başlıklı IV. alt bendinde ise, alınacak nispi ve maktu karar harcı miktarlarına yer verilmiş, ancak bunun kimlerden alınacağına dair herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Aşağıda “müdahalenin sonuçları” başlığı altında ifade edileceği üzere, esas kararın davanın tarafları üzerinde hüküm ve sonuç doğurması nedeniyle, karar ve ilâm harcının fer’î müdahilden istenmemesi gerekir.

Aksi yönde Yargıtay kararı¹⁰⁰ olmasına karşın, fer’î müdahilin, HMK’nın 323 üncü maddesinde sayılan yargılama giderlerinden; Harçlar Kanunu’nda sadece başvurma harcında müdahil belirtildiğinden, başvuru

⁹⁹ COŞKUN, Sabri. KARYAĞDI, Müjgan. İdari Yargılama Usulü, Örnek İçtihatlar-Yorumlar, Ankara 2001, s.112.

¹⁰⁰ Yargıtay 15. Hukuk Dairesinin 25/01/2012 tarih ve E.2011/4385, K.2012/291 sayılı kararı.

ma harcı,¹⁰¹ posta avansı ve vekille takip ediliyorsa vekâlet harcının yatırılması gerekmektedir. Bunlardan herhangi birinin yatırılmaması veya posta avansının eksik yatırılması hâlinde ne şekilde karar verileceğine dair açık düzenleme bulunmamaktadır. Danıştay,¹⁰² posta avansı ile ilgili olarak, birden fazla olan müdahillerden bir kısmının hiç yatırmadığı, bir kısmının ise eksik yatırdığı davada, İYUK'un 6 ncı maddesinin 4 üncü fıkrasında belirtildiği şekilde yatırılmayan ve/veya eksik yatırılan posta avansının istenmesi yoluna gidilmeden "...davalı idare yanında davaya katılan müdahillere, gerekli posta ücretini yatırana kadar Savcı düşüncesi ile kararın tebliğ edilmemesine" kararı verilmiştir.

Ancak, İYUK'un 6 ncı maddesinin 4 üncü fıkrası gereğince, yatırılmayan ve/veya eksik yatırılan harç ve posta avansının müdahale isteminde bulunandan istenmesi gerekir. Şayet, birden fazla kişinin aynı taraf yanında davaya müdahale talebinde bulunması ve bunların adreslerinin ortak olması hâlinde, tebligatın ortak vekil var ise vekile, yoksa ortak adrese "...ve arkadaşları" şeklinde bir kişiye yapılarak yargılamanın ucuz ve süratli yapılması esas olduğundan, her bir müdahale talebinde bulunandan ayrı ayrı posta avansı istenmesine gerek yoktur.¹⁰³

Anılan madde uyarınca, müdahilin harç veya posta avansı yatırmaması ya da eksik yatırmaması hâlinde, Danıştay'da daire başkanı veya tetkik hâkimi, mahkemede başkan veya hâkim tarafından, yatırılmayan ve/veya eksik yatırılan harç ve/veya posta avansı istenir. Tebligata rağmen, müdahilce gereği yerine getirilmezse bildirim aynı şekilde tekrarlanması, verilen süre içerisinde yine gereğinin yerine getirilmemesi durumunda "müdahale isteminde bulunulmamış sayılmasına" kararı verilmesi ve bu kararın da müdahil talebinde bulunana tebliğ edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Aslî müdahilin yönünden ise, idari yargıda asıl davanın açıldığı mahkemede davanın taraflarına karşı ayrı bir aslî müdahale davası açılması nedeniyle, bir dava açılırken gerekli olan bütün harç ve avansları yatırmaması gerekir.¹⁰⁴ Çünkü, aslî müdahale davası ilk davadan bağımsız ayrı bir davadır.¹⁰⁵ Aslî müdahale davası açması gereken kişinin fer'î müdahale

101 Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı "İdari Yargı Tavsiyeleri" (Adalet Bakanlığı Tavsiye) 191 numaralı tavsiye.

<http://www.adalet.gov.tr/> (İdari Yargı Tavsiyeler Listesi, Çevrimiçi, 04/02/2008).

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Teftiş Kurulu Başkanlığı'nın "İdari Yargı Tavsiyeler Listesi" (HSYK Tavsiye), 60 numaralı tavsiye.

<http://www.teftis.hsyk.gov.tr/dosyalar/tavsiyeler/index4.html> (15/02/2013).

102 Danıştay 10. Dairesinin 30/10/2014 tarih ve E.2010/8623, K.2014/6227 sayılı kararı.

103 Adalet Bakanlığı Tavsiye, 64 numaralı tavsiye.

104 Yargıtay 14. Hukuk Dairesinin 03/04/2009 tarih ve E.2009/705, K.2009/4228 sayılı kararı.

105 KURU/ARSLAN/YILMAZ, a.g.e. s.509.

talebinde bulunması halinde, mahkemenin ara kararıyla, müdahalenin niteliğinin aslî müdahale olduğunu bildirerek aslî müdahale için gerekli olan harç ve avansların istenmesi gerekmektedir.¹⁰⁶

3- Müdahale Talebi Hakkında Mahkemenin Karar Vermesi

İdari yargıda kararlar kural olarak heyetli olarak karara bağlanır. Ancak, otuz bin TL'yi aşmayan tam yargı davaları ile tarh edilen vergi, resim ve harçlarla benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları toplamı otuz bin TL'yi aşmayan vergi davalarında tek hâkim tarafından karar verilir. Bu nedenle, tek hâkim tarafından karar verilebilen uyuşmazlıklar dışında kalan davalara yapılan fer'î müdahale talebi hakkında heyetli olarak karar verilir. İYUK'un 20 nci maddesine eklenen 6 nci fıkrası uyarınca tek hâkim, sadece birinci fıkrada yer alan, re'sen araştırma ilkesi gereğince mahkemelerin davanın taraflarından veya herhangi bir kişi veya idarenden lüzum gördükleri bilgi ve belgeleri isteyebilecektir. Bu sebeple, tek hâkim olarak karar verilemeyen davalar dışındaki idari uyuşmazlıklardaki fer'î müdahale talebi hakkındaki kararın da heyetli olarak verilmesi gerekmektedir.

Aslî müdahale istemi hakkındaki kararın ise, aslî müdahale davası ilk davanın taraflarına karşı açılmış ayrı bir dava olduğundan, ilk dava ile aslî müdahale davası birlikte incelenip karara bağlanabileceği gibi, önce aslî müdahale talebi hakkında karar verdikten sonra asıl dava hakkında da karar verilebilir.

a) Müdahale Dilekçesinin Taraflara Tebliğine Kararı Verilmesi

Aslî müdahale davası, ilk davanın taraflarına karşı açılmış ayrı bir dava olduğundan, fer'î müdahaledeki gibi dilekçenin taraflara tebliği yönünde karar verilmez. HMK'nın 67 nci maddesinin 2 nci fıkrasında, fer'î müdahale dilekçesinin, "hukukî dinlenilme hakkı" kapsamında tarafların haberdar edilmeleri amacıyla taraflara tebliğ edileceğine yer verilmiştir.

Doktrinde, Coşkun/Karyağdı'ya göre, bazı hallerde müdahale dilekçesinin incelenerek tebligata çıkarılmadan karar verilebilir. Üçüncü kişinin dava ile ilgisi veya ilgisizliğinin çok açık olması veya yargılamanın son aşamasına gelmesiyle birlikte tebligatın davayı uzatmaktan başka bir etkisinin bulunmaması hallerinde, İDDK'nın temyiz aşamasında yapılan fer'î müdahale başvurusunu kabul ettiği ve aynı gün temyize konu kararı onadığı belirtilmiştir.¹⁰⁷ Erkut ve Günday ise, anılan görüşten farklı olarak, davaya katılma talebinin hâkim tarafından re'sen ortaya konulabildiğini,

106 KURU, Baki. a.g.e. s.3510.

107 COŞKUN/ KARYAĞDI. a.g.e., s.112-113.

davaya fer'î müdahale talebinin haklı görüldüğü hâllerde fer'î müdahale talebinin kabulüne karar verilebileceğini, ayrıca gerekli görülmesi hâlinde karşı taraftan müdahale hakkındaki beyanlarının istenebileceğini, ancak yargılama sürecine ara verilmemesi gerektiğini belirtmektedir.¹⁰⁸ Yasin ise, somut olaya göre müdahale koşullarının oluşmadığının çok açık şekilde anlaşılması durumunda, mahkemenin re'sen karar verebileceği, ancak re'sen karar verse dahi, müdahale taleplerinin mutlaka taraflara bildirilmesi ve itiraz imkânının tanınması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁰⁹ Ancak, bu görüşe göre müdahale talebi geldikten sonra istem hakkında re'sen karar verilmesinin akabinde talebin taraflara tebliğine karar verilmesinin, tarafların beyanlarının verilecek kararı etkilemeyeceği ön kabulüyle hareket edildiği ve talebin tebliğinin sadece usuli bir işlem olduğu ortaya çıkmaktadır.

Doktrinde ifade edilen görüşlerin temel çıkış noktasının, davaya fer'î müdahaledeki dilekçenin taraflara tebliğinin, yargılamaya ilişkin usulü durdurmasından, dolayısıyla yargılama sürecini uzatmasından kaynaklandığı görülmektedir. Ancak, Erkut'un müdahale isteminin kabulüne, Yasin'in ise, müdahale isteminin reddine ilişkin kararların mahkeme tarafından re'sen alınabileceği yönündeki görüşlerin, taraflara itiraz imkânı tanınması¹¹⁰ için yine de dilekçenin tebliğ edilmesi, ancak yargılamaya ara verilmemesi görüşünün uygun olmadığı düşünülmektedir.

Şöyle ki, müdahale isteminin yargılamanın hangi aşamalarını durdurduğu hususunda Danıştay'ın farklı kararları bulunmakla birlikte, aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacağı gibi, müdahale isteminin kabulüne veya reddine karar verdikten sonra, taraflara tebliğ edilen dilekçe üzerine verilen itirazların yerinde görülmesi hâlinde ne şekilde hüküm kurulacağına cevabı verilememektedir. Doktrin tarafından, "somut olaya göre dosya içeriğinden anlaşılabiliriyorsa" denilmekle birlikte¹¹¹, her zaman bunun mümkün olmadığı gibi, tarafların itiraz dilekçeleriyle birlikte, dosya içeriğinde yer almayan bir bilgi ve belgenin de pekâlâ daha sonra sunulabilme olasılığı bulunmaktadır. Bu sebeple, müdahale dilekçesinin taraflara tebliğine karar verilmeden re'sen müdahale istemi hakkında karar verilmemesi gerektiği düşünülmektedir. İlk derece mahkemeleri tarafından, müdahale dilekçelerinin taraflara tebliğ edilmeden müdahale istemi hakkında karar

108 ERKUT, Celal. a.g.m. s.97-98; GÜNDAY, Metin. a.g.m. s.84.

109 YASİN, Melikşah. a.g.m., s. 445.

110 Ankara 7. İdare Mahkemesinin E.2010/279 sayılı kararında, idare yanında müdahale talebinin taraflara tebliği üzerine, yanında davaya katılmak istediği idare tarafından, istemin reddine kararı verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

111 YASİN, Melikşah. a.g.m., s. 445.

verilmesi eleştirisi konusu yapılmaktadır.¹¹²

Kaldı ki, HMK'nın 27 nci maddesinde, "...müdahiller ... hukukî dinlenilme hakkına sahiptir." hükmüne yer verilmiş ve devamında bu hakkın unsurları tek tek sayılmıştır. Maddenin gerekçesinde de, adil yargılama hakkının en temel unsuru olan hukukî dinlenilme hakkının sonucu olarak, yargılama süjelerinin yargılamada şeklen yer alması dışında, tam olarak bilgi sahibi olmaları, kendilerini ilgilendiren yargılama konusunda açıklama yapma ve ispat haklarını tam ve eşit olarak kullanmaları gerektiği, tarafların yapılan işlemler konusunda bilgilendirilmelerinin zorunlu olduğu ifade edilmiştir. Anılan düzenleme ile, müdahale istemi hakkındaki dilekçenin taraflara tebliğ edilmeden karar verilir verilemeyeceği yolundaki tartışmaya da son verilmiş bulunmaktadır.

Müdahale dilekçesinin taraflara tebliği için, mahkeme tarafından "müdahale dilekçesinin taraflara tebliğine" şeklinde bir karar alınması gerekir mi, yoksa bilirkişi raporlarının doğrudan yazı işleri müdürü tarafından taraflara tebliğ edildiği gibi bir usulün yeterli olup olmadığı da tartışılmalıdır.

Doktrinde bu yönde bir tartışmaya yer verilmemesine karşın, mülga HUMK'un 54 üncü maddesinde, "Tahkikat hâkimi tarafından tayin oluncak muhakeme günü arzuhale işaret edilerek suretleri iki tarafa tebliğ olunur." ve HMK'nın 67 nci maddesinde de "Müdahale dilekçesi, davanın taraflarına tebliğ edilir." hükmüne yer verilmesine karşın, Kanun'un adli yargı sistemine göre hazırlanması ve maddenin devamındaki "Mahkeme, gerekirse taraflarla birlikte üçüncü kişiyi de dinlemek üzere davet eder..." hükmünden de, mahkemenin karar vermesi gerektiği şeklinde anlaşılması gerekmektedir.

Ayrıca, müdahale dilekçesinin yukarıda belirtilen "Müdahale Usulleri" kapsamında incelendikten sonra, belirtilen koşulların bulunmaması hâlinde bir karar verilebilmesi için de, müdahale istemi üzerine mahkeme tarafından inceleme yapılmalıdır. Mahkemece, herhangi bir eksiklik bulunmaması hâlinde ise, tarafların haberdar edilmeleri ve "hukukî dinlenilme hakkı" kapsamında, tarafların davaya katılmak isteyen üçüncü kişinin hukukî yararının bulunup bulunmadığı yönündeki beyanlarını sunma imkânı sağlamak amacıyla "müdahale dilekçesinin taraflara tebliğine" kararı verilmelidir.

112 HSYK 188 numaralı tavsiyesinde, "...katılma isteğini havi dilekçelerin davanın taraflarına tebliğinden sonra müdahale isteğinin karara bağlanmasının usul edinilmesi..." gerektiği şeklinde tavsiyede bulunulmuştur. (HSYK Tavsiye); Adalet Bakanlığı 113 numaralı tavsiyesinde, "...katılma isteğini havi dilekçelerin davanın taraflarına tebliğiyle birlikte itirazlarını bildirmek için de süre verilmesinin ve isteğinin bundan sonra karara bağlanmasının usul edinilmesi..." tavsiye edilmiştir. (Adalet Bakanlığı Tavsiye) Kurul müfettişlerince yapılan denetimlerde, bu kapsamdaki eksiklikle ilgili olarak, istikrarlı şekilde aynı şekilde tavsiyede bulunulduğu gözlenmektedir.

Kanunda, müdahale dilekçesi tebliğ edildikten sonra, hemen karar verilip veril(e)meyeceğine dair herhangi bir hüküm bulunmadığı gibi, tarafları dinlemek için verilecek süreye ilişkin de hüküm bulunmamaktadır. Maddede geçen “ *taraflarla birlikte ... dinlemek üzere davet eder.*” ibaresiyle, müdahale dilekçesinin tebliğine karar verildikten hemen sonra karar verilemeyeceği anlaşılmaktadır. Hemen karar verilemeyeceğine göre, yazılı yargılama usulünün geçerli olduğu idari yargıda, tarafların yazılı beyanlarını sunmak ve tarafların müdahale istemine karşı itiraz edebilmesi için, müdahale dilekçesi ekinde yer alan “müdahale dilekçesinin taraflara tebliğine” kararının tebliğinden itibaren “makul” bir sürenin verilmesi gerekmektedir. Uygulamada, Danıştay’ın 7 gün¹¹³, 10 gün¹¹⁴, 15 gün¹¹⁵, 30 gün¹¹⁶ şeklinde farklı süreler verdiği kararlar bulunmakla birlikte, HMK’nın genel düzenlemesi içinde değerlendirildiğinde, bilirkişi raporunun tebliği üzerine taraflara verilen iki haftalık süre¹¹⁷, burada da mukayesen uygulanabileceği gibi, tasarıda¹¹⁸ öngörülen yedi günlük süre de uygulanabilir. Böylelikle, yargı mercileri tarafından içtihat yoluyla yeknesaklık sağlanmış olacaktır.

b) Müdahale Talebinin Esası Hakkında Karar Verilmesi

Fer’î müdahale dilekçesinin taraflara tebliğine kararı verildikten sonra, kararın tebliğinden itibaren verilen sürenin dolmasından sonra, tarafların beyanları da dikkate alınarak veya herhangi bir beyanda bulunulmamış ise, dilekçe ve eki belgeler değerlendirilerek fer’î müdahale isteminin kabulüne veya reddine şeklinde karar verilmesi gerekir. Müdahale talebinin reddine ilişkin kararın gerekçeli olması gerekir.¹¹⁹ Ayrıca, mahkemenin, müdahale istemi hakkında karar vermeden davanın esası hakkında karar vermemesi gerekir. Danıştay, müdahale istemi hakkında karar verilmeksizin esas hakkındaki kararın davalı idare tarafından temyizi üzerine, müdahale talebi hakkında herhangi bir karar verilmeden esas hakkında verilen kararın, usul hükümlerine uyulmadan verildiği gerekçesiyle bo-

113 Danıştay 13. Dairesinin 19/03/2014 tarih ve E.273, 15/05/2014 tarih ve E.2014/358, 11/07/2014 tarih ve E.2012/2318, 20/10/2014 tarih ve E.2014/3529; 21/01/2015 tarih ve E.2015/96; 23/02/2015 tarih ve E.2015/211 sayılı kararları.

114 Danıştay 8. Dairesinin 21/01/2014 tarih ve E.2011/4874, 21/02/2014 tarih ve E.2014/954, 03/06/2014 tarih ve E.2014/4684 sayılı kararları.

115 Danıştay 2. Dairesinin 17/01/2013 tarih ve E.2012/10477 sayılı kararı.

116 Danıştay 2. Dairesinin 05/03/2012 tarih ve E.2011/7457; 5. Dairesinin 01/11/2011 tarih ve E.2011/4567, 14/05/2012 tarih ve E.2012/3202, 22/12/2014 tarih ve E.2014/6107; 8. Dairesinin 29/05/2014 tarih ve E.2014/2056 sayılı kararları.

117 HMK 281 inci maddesinin 1 inci fıkrası (mülga HUMK’un 283 üncü maddesinde bu süre bir hafta olarak öngörülmişti).

118 <http://www.kgm.adalet.gov.tr/iyuk.htm> (05/06/2013)

119 KURU/ARSLAN/YILMAZ. a.g.e. s.3463.

zulmasına karar vermiştir.¹²⁰ Uygulamada, ilk derece mahkemelerince müdahale talebi hakkında geç karar verilmesi hususu¹²¹ veya karar verilmeden davanın esası hakkında karar verilmesi eleştirisi konusu yapılmıştır.

HMK'da, müdahale istemi hakkında verilen karara karşı herhangi bir itiraz veya temyiz yolu öngörülmemiştir. Ancak, esas hakkındaki kararın temyizi ya da itirazı hâlinde, esas kararla birlikte müdahale istemi hakkında verilen kararın da bozulması istenebilecektir. Bu kapsamda, temyiz ya da itiraz mercii tarafından, mahkemenin müdahale istemi hakkındaki kararı yönünden de değerlendirmesi yapılabilecektir. Uygulamada, özellikle müdahale isteminin reddi yolundaki kararlara karşı, istemi reddedilen kişi tarafından, kararı veren mahkemeye itiraz dilekçesi verilerek suretiyle kararın değiştirilmesi ya da talebin kabul edilmesi istenilmektedir. Bu yöndeki taleplere karşı idari yargı yerlerinde, "herhangi bir itiraz usulü ve mercii düzenlenmediği" gerekçesiyle itirazın "incelenmeksizin reddine" kararları verilmektedir.¹²² Müdahale istemi hakkında verilen karara karşı itiraz müessesesinin düzenlenmemiş olması, yukarıda yer verilen hukukî dinlenilme hakkının temininin tam olarak yerine getirilmesine engel teşkil etmektedir. Şöyle ki, özellikle müdahale istemi reddedilen kişi yönünden, "müdahale isteminin reddine" kararı esas kararla birlikte bozulmuş olsa bile, yanında müdahil olduğu kişiye yargılama aşamasında vereceği hukukî yardımda bulunamamış olacaktır. Bu sebeple, müdahale istemi hakkında verilen kararlara karşı Bölge İdare Mahkemeleri nezdinde makul bir sürede¹²³ itiraz imkânı tanınmalıdır.

c) Müdahale Talebi Hakkında Verilen Kararın Tebliğ Edilmesi

HMK'da, müdahale istemi hakkında verilen kararın tebliğ edilip edilmeyeceği yönünde açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Doktrinde, müdahale talebinin reddi kararının müdahale talebinde bulunmuş olan üçüncü kişiye tebliğ edilmesi gerektiği kabul edilmiştir.¹²⁴ Aksi hâlde, başvuru esnasında yatırılan avanstana artan miktarın iade edileceğinden, bu hususa yer verilen karardan haberdar edilmemiş olacaktır. Ayrıca, müdahale isteminin reddi kararı esas kararla birlikte temyiz edilebileceğinden, bu hakkın kullanımı için de kararın tebliği zorunludur.

120 Danıştay 6. Dairesinin 31/03/2014 tarih ve E.2013/5501, K.2014/2499; 20/05/2014 tarih ve E.2013/966, K.2014/3863; 8. Dairesinin 24/04/2003 tarih ve E.2002/2476, K.2003/1905 sayılı kararları.

121 HSYK Tavsiye, 177 numaralı tavsiye.

122 Ankara 7. İdare Mahkemesinin E.2009/1540, 1132, 1220, 1864 sayılı dava dosyalarındaki 15/04/2010 tarihli kararları.

123 Tasarıda, müdahale isteminin tebliği üzerine müdahale istemine itiraz süresi olarak öngörülen yedi gün olabilir. (<http://www.kgm.adalet.gov.tr/iyuk.htm>)

124 KURU/ARSLAN/YILMAZ. a.g.e. s.3463.

III. MÜDAHALENİN SONUÇLARI

Müdahale müessesesi ile ilgili olarak, uygulamada en sık karşılaşılan ve idari yargı yerlerinde karara konu olan husus, usulüne uygun olarak hazırlanmış müdahale dilekçesinin yargılama sürecine etkisi ve istemin kabulünden sonraki aşamada müdahilin yargılama süreciyle ilgili haklarının neler olduğudur. Bu nedenle, aşağıda, uygulamada karşılaşılan bu hususlar alt başlıklar hâlinde ve yargı kararlarına yer verilmek suretiyle açıklanmıştır.

A. ESAS KARARA ETKİSİ

1. Müdahale Dilekçesinin Yargılamaya İlişkin Usulü Durdurması

Aslî müdahale davası, ilk davadan bağımsız ayrı bir dava olduğundan, görülmekte olan davaya ilişkin usulî işlemleri durdurması da söz konusu olmayacaktır. Bu sebeple, konu ile ilgili olarak özellikle fer'î müdahaleye ilişkin durum değerlendirilecektir.

Mülga HUMK'un 54 üncü maddesinin birinci fıkrasında, “Müdahale talebi muhakeme bitinceye kadar dermeyan olunabilir ve davayı aslîyenin cereyanını talik olunur.” hükmü yer almakta iken, HMK'nın 67 nci maddesinde bu yönde herhangi bir ibareye yer verilmemiştir.

HUMK yürürlükte iken, yürütmenin durdurulması istemiyle açılan davalarda, yürütmenin durdurulması hakkında karar verilmeden önce davaya fer'î müdahale talebinde bulunulması hâlinde, söz konusu hüküm gereğince yürütmenin durdurulması hakkında karar verilip verilemeyeceği konusunda yargı yerlerinde farklı kararlar verilmekteydi. Kaldı ki, söz konusu maddede geçen “davayı aslîye” ibaresiyle, müdahale talebinde bulunulmasının ancak esas hakkında verilecek kararı ertelediği belirtilmesine karşın, bazı yargı yerlerince bu durumun ara karar mahiyetinde olan yürütmenin durdurulması istemi hakkındaki kararı da erteleyeceği şeklinde yorumlanmakta idi.¹²⁵ Ancak, HMK'da müdahale dilekçesinin verilmesiyle davanın erteleneceğine dair herhangi bir hüküm bulunmadığından, yürütmenin durdurulması istemi hakkında karar verilip verilemeyeceğine ilişkin tartışmalar da sona ermiş bulunmaktadır.¹²⁶

HMK'da fer'î müdahale dilekçesinin, esas hakkındaki kararın verilmesini erteleyeceği yönünde hüküm bulunmaması nedeniyle, ilk derece mahkemesinde görülen davalarda, karar aşamasında verilen müdahale

¹²⁵ Yürütmenin durdurulması istemi hakkında karar verilmeden fer'î müdahale talebinde bulunulması hâlinde, mahkemelerce müdahale istemi hakkında karar vermeden, yürütmenin durdurulması istemi hakkında karar verilmemesi eleştirilmiştir. HSYK Tavsiye, 163 numaralı tavsiye.

¹²⁶ CANDAN, Turgut. a.g.e. s.718.

dilekçesinin taraflara tebliğine dahi karar alınmaksızın veya müdahale dilekçesinin taraflarına tebliğine karar vermekle birlikte, müdahale istemi hakkında karar verilmeksizin davanın esası hakkında karar verilebilecek midir?

Fer'î müdahilin, katılmak istediği davada hukukî yararının olması, yanında katıldığı tarafa yardımcı olması ve uyuşmazlığın çözümünde esas alınacak bilgi ve belgeleri yanında katıldığı tarafla birlikte sunarak davanın esasına etki edebilme olasılığının bulunması, daha önemlisi temyiz aşamasında müdahale isteminde bulunamaması¹²⁷ nedeniyle, fer'î müdahale hakkında karar verilmeden davanın esası hakkında karar verilmesi gerekir. Danıştay, fer'î müdahale istemi hakkında karar verilmeden davanın esası hakkında karar verilmesi hâlinde, müdahale istemi karara bağlanmadan uyuşmazlığın esasının incelenerek karar verilmesini bozma sebebi olarak kabul etmiştir.¹²⁸

2. Kararda Müdahilin İddialarına Yer Verilmesi

İYUK'un 24 üncü maddesinde, "Kararda bulunacak hususlar" a yer verilmiş, (b) bendinde, "*Davacının ileri sürdüğü olayların ve dayandığı hukukî sebeplerin özeti istem sonucu ile davalının savunmasının özeti*" nin yer alacağı belirtilmiştir. İYUK'da, kararda müdahilin istemine yer verileceğine dair herhangi bir düzenleme bulunmamasına karşın, HMK'nın 68 inci maddesinde yer alan, "*...Müdahil, yanında katıldığı tarafın yararına olan iddia veya savunma vasıtalarını ileri sürebilir...*" hükmü gereğince, kararda fer'î müdahil ve/veya varsa vekilinin adına yer verildikten sonra, iddialarına da yer verilmelidir.¹²⁹

Kararda müdahilin iddialarına, hangi başlık altında yer verilmesi gerektiği konusunda bir kural olmamasına rağmen, uygulamada idari yargı yerlerince, durumuna göre davacı ya da davalı ibaresi yanında "Müdahil

127 Ayrıntı için bkz. "Görülen (Derdest) Davanın Varlığı" başlıklı kısım. Aynı yöndeki Danıştay 3. Dairesinin 27/12/1990 tarih ve E.1990/2307, K.1990/3629; 9. Dairesinin 01/03/1992 tarih ve E.1991/2374, K.1992/796; 10. Dairesinin 05/11/1992 tarih ve E.1991/3657, K.1992/3867 sayılı kararları.

128 Danıştay 6. Dairesinin 31/03/2014 tarih ve E.2013/5501, K.2014/2499; 20/05/2014 tarih ve E.2013/966, K.2014/3863; 8. Dairesinin 24/04/2003 tarih ve E.2002/2476, K.2003/1905 sayılı kararları.

129 Kararda müdahil adına ve iddialarına yer verilebilmesi için öncelikle müdahale isteminin kabulü gerekir. Müdahale istemi hakkında karar verilmeksizin itiraz edilen karar hakkında, Bölge İdare Mahkemesince müdahilin hasım olarak gösterilmesi eleştirilmiştir. HSYK Tavsiye, 4 numaralı tavsiye.

Savunmasının Özeti”¹³⁰, “Müdahilin Savunmasının Özeti”¹³¹ veya “Müdahil İsteminin Özeti”¹³² şeklindeki başlıklara yer verilmektedir.

Müdahil isteminin “sonuç” cümlesinin ise, genellikle “*davanın reddi işlemin iptali gerektiği belirtilmektedir.*” şeklinde yazıldığı görülmektedir. Kararlarda, “*hukuka aykırı olduğu ileri sürülmektedir/davanın reddi gerektiği savunulmaktadır*” şeklindeki ibare dışındaki bu yazım tarzının, fer’î müdahilin yanında katıldığı tarafın yanında ona yardımcı olmak amacıyla davada yer almasından, davanın tarafı olmamasından kaynaklanmaktadır.

Aslî müdahale yönünden ise, aslî müdahilin fer’î müdahilden farklı olarak “aslî müdahale davası” açacağından, davanın asıl taraflarında olduğu gibi kararda “Davacı” başlığı altında yer verileceği ve hukuka aykırı olduğu ileri sürülen işlemin iptali ve/veya zararın tazmini isteminde bulunabilecektir.

3. Ara Kararlar ile Keşif ve Duruşmanın Müdahile Tebliğ Edilmesi

Müdahilin, davanın tarafı olmamasına rağmen, yanında katıldığı tarafın davayı kazanmasında hukukî yararının olması, ayrıca yanında katıldığı tarafın lehine ve menfaatine yardımcı olması nedeniyle, HMK’nın 68 inci maddesinin 2 nci fıkrasında yer alan, “*Mahkeme, katıldığı noktadan itibaren, taraflara bildirilen işlemleri müdahile de tebliğ eder.*” hüküm gereğince, katıldığı andan itibaren yargılama faaliyetiyle ilgili olarak taraflara yapılan bütün bildirimlerin müdahile yapılması gerekir.¹³³

Danıştay, parselasyon plânı ve yapı ruhsatlarının iptali istemiyle açılan davada, müdahale talebi hakkında karar verilmeksizin keşif ve bilirkişi incelemesi yapıldıktan sonra davanın esası hakkında karar verilmesinin, müdahilin katılımı sağlanarak, istek ve itirazları alınmak suretiyle yapılacak keşif ve bilirkişi incelemesi sonucunda bir karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle, İdare Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir.¹³⁴

4. Esas Hakkındaki Kararın Müdahile Tebliğ Edilmesi

Mahkemece verilecek ara kararları dışında, esas hakkında verilen kararın da müdahile tebliğ edilmesi zorunludur. Müdahale istemi kabul

130 Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 11/02/2013 tarih ve E.2008/1226, K.2013/431; 5. Dairesinin 28/11/2014 tarih ve E.2014/5905, K.2014/8576; 10. Dairesinin 04/07/2014 tarih ve E.2013/1126, K.2013/5884; 14. Dairesinin 24/09/2014 tarih ve E.2014/2761, K.2014/7803; 15. Dairesinin 12/06/2014 tarih ve E.2013/12701, K.2014/5176 sayılı kararları.

131 Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 12/11/2014 tarih ve E.2012/2549, K.2014/4012; 6. Dairesinin 19/12/2014 tarih ve E.2014/3896, K.2014/9109; 10. Dairesinin 28/03/2014 tarih ve E.2009/4470, K.2014/1981; 13. Dairesinin 11/11/2014 tarih ve E.2012/3550, K.2014/3452 sayılı kararları.

132 Danıştay 13. Dairesinin 23/12/2014 tarih ve E.2014/4538, K.2014/4490 sayılı kararı.

133 GÖZÜBÜYÜK/TAN. a.g.e. s.916; GÖZÜBÜYÜK/DİNÇER. a.g.e. s.750.

134 Danıştay 6. Dairesinin 21/06/2014 tarih ve E.2013/1129, K.2014/4410 sayılı kararı.

edilen müdahilin, kararın kendisine tebliğ edilmesi ile karar sonucundan bilgi sahibi olmanın yanında, “Müdahilin Hak ve Yetkileri” başlığı altında kanun yoluna başvurma hakkının bulunup bulunmadığı tartışılacak olmakla birlikte, bu hakkın var olduğunun kabulü hâlinde, kararı temyiz etme hakkından mahrum bırakılmaması gerekir. Ayrıca, fer’î müdahale talebi reddedilen üçüncü kişinin, müdahale talebinin haksız olarak reddedilmesi, müdahale giderlerine mahkûm edilmiş olması gibi gerekçelerle temyiz yoluna başvurabilmesi için, esas hakkındaki kararın bu kişiye tebliğ edilmesi gerekir.¹³⁵ Danıştay konuyla ilgili bir kararında,¹³⁶ davanın esası hakkında verilen kararda müdahile yer verilmediği gibi kararın ve temyiz dilekçesinin de tebliğ edilmemesinin bozma nedeni olduğu, müdahilin haricen bilgi sahibi olarak temyiz dilekçesi vermesinin de bu durumu değiştirmediyine karar vermiştir.

5. Kararın Taraflar Hakkında Verilmesi

Aslî müdahale davası, ilk davadan bağımsız ayrı bir dava olduğundan, aslî müdahale davasında da ayrı hüküm verilir. Fer’î müdahalede ise, karar sadece taraflar hakkında verilebilir. Diğer bir ifadeyle, fer’î müdahil hakkında karar verilemez.¹³⁷

Asıl davada verilecek hükmün kim hakkında verileceğine dair HMK’nın 69 uncu maddesinin 1 inci fıkrasında açıkça, “...*aslî davada hüküm, taraflar hakkında verilir.*” hükmüne yer verilmek suretiyle, tarafın yanında katıldığı fer’î müdahil hakkında karar verilemeyeceği belirtilmiştir. Maddenin gerekçesinde, 1086 sayılı Kanun’un 57 nci maddesindeki hükme rağmen, fer’î müdahili de içine alacak şekilde hükümler verildiğinin görüldüğü, tereddüdü ortadan kaldırmak için, hükmün taraflar hakkında verileceğinin açıkça belirtildiği ifade edilmiştir.

Danıştay bir kararında, davacı yanında müdahil şirketin damga vergisinden başışık tutulması gerektiği belirtilerek, müdahil hakkında verilen kararı, katıldığı taraftan bağımsız olarak istekte ve müstakilen temyiz başvurusunda bulunamayan müdahil adına davanın tarafı sıfatıyla karar verilemeyeceği gerekçesiyle bozmuştur.¹³⁸

B. MÜDAHİLİN HAK VE YETKİLERİ

Aslî müdahale davası, yanında müdahil olduğu asıl davanın tarafına karşı (İdari yargının niteliği gereği, sadece davacı yanında aslî müdahil) açılmış bağımsız, ayrı bir dava olduğundan, aslî müdahil davalardaki bü-

135 KURU, Baki. a.g.e. s.3464.

136 Danıştay 8. Dairesinin 23/11/2005 tarih ve E.2004/5563, K.2005/4800 sayılı kararı.

137 KURU/ARSLAN/YILMAZ. a.g.e. s.506

138 Danıştay 7. Dairesinin 27/02/2007 tarih ve E.2004/304, K.2007/730 sayılı kararı.

tün hak ve yetkileri kullanabilmekle birlikte, fer'î müdahilin hak ve yetkilerinin neler olduğunun tespiti gerekir.

1. İddialarını Mahkemede İleri Sürme Hakkı

HMK'nın 27 nci maddesinde, “müdahiller ... kendi hakları ile bağlantılı olarak hukukî dinlenilme hakkına sahiptir.” hükmüne yer verildikten sonra, ikinci fıkrasında bu hakların neler olduğu tek tek sayılmıştır. Buna göre, müdahillerin, “açıklama ve ispat hakkı” ile “mahkemenin açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesi”ni isteme hakları bulunmaktadır.

Bu hakların kullanılabilmesi için, yukarıda belirtildiği üzere, müdahale istemi hakkında karar verilmeksizin esas hakkında karar verilmemesi gerektiği gibi, fer'î müdahil, yanında katıldığı tarafın iddiasını destekleyici her türlü beyanda bulunabileceğinden, davaya ilişkin delilleri de mahkemeye sunabilir. Bunun için de, mahkemece yapılacak keşif ve duruşma günlerinin müdahile tebliğ edilmek suretiyle katılımının sağlanması zorunludur.¹³⁹ Ancak, müdahilin keşif ve duruşmaya katılımının sağlanması için, daha önceden verilmiş keşif veya duruşma gününün ertelenmesine sebebiyet vermemesi gerekir. Aksi durum, müdahale isteminin usuli işlemlerin yerine getirilmesini durdurmadığı yönündeki kurala aykırılık oluşturabileceği gibi, özellikle keşif gününün belirlenmesi için tarafların teşkili, bilirkişilerin temini gibi usuli işlemlerin fazlalığı, duruşma için ise, İYUK'un 17 nci maddesinin 5 inci fıkrası gereğince, duruşma davetiyelerinin duruşma gününden en az otuz gün önceden tebliğ edilmesi gerektiği yolundaki hüküm uyarınca, bu işlemlerin gerçekleşmesini zorlaştırabileceği gibi esas hakkındaki kararın verilmesinin gecikmesine de sebebiyet verebilir.

Konuyla ilgili olarak, taraflara ve dosyadaki müdahale usulüne uygun şekilde önceden bildirilen duruşma veya keşif gününden önce gelen müdahalede bulunma istemine ilişkin dilekçe hakkında ne şekilde karar verilebilecektir?

Bu durumda, verilecek kararların mahkemece yazım, imza ve tebligatta geçen süre ile taraflara itirazlarını sunmak için verilecek süre ve İYUK 17 nci maddedeki hüküm birlikte değerlendirildiğinde, pek çok usuli sorunu bünyesinde barındırdığı görülecektir. Burada, hukukî dinlenilme hakkının temini için duruşmanın veya keşif gününün ertelenmesine karar verilebilir. Ancak, bu halde de, keşif veya duruşma gününe çok az süre kalmış ise, keşfin veya duruşmanın ertelenmesi hakkındaki kararın keşif veya duruşma gününden önce taraflara tebliği mümkün olmayabilir. Bunun dışında, usul kanununda belirtilen süreler kısaltılarak ve ilgililere

¹³⁹ Danıştay 6. Dairesinin 21/06/2014 tarih ve E.2013/1129, K.2014/4410 sayılı kararı.

ayrıca bildirim yapılarak keşif veya duruşma gününde bütün tarafların ve ilgililerin katılımının temini pekâlâ mümkündür.

Konuyla ilgili olarak, yolcu taşımacılığı yapmak amacıyla güzergâh talebinin reddi yolundaki işleme karşı açılan davada, duruşma gününden bir hafta önce verilen müdahil dilekçesi hakkında mahkemece,¹⁴⁰ taraflara itiraz için beş gün süre verilmiş, beşinci gün müdahale isteminin kabulüne karar verilmiş, anılan karar taraflara, diğer müdahale ve ilgiliye tebliğ edilmekle birlikte, aynı zamanda müdahale istemi kabul edilen üçüncü kişi telefonla aranarak duruşma günü kendisine bildirilmiştir. Bu bildiri mi yapan yazı işleri müdürü ve mübaşir tarafından ortak imza altına alınan “telefon görüşme tutanağı” düzenlenmek suretiyle, bütün tarafların ve müdahillerin duruşmaya katılımı sağlanmıştır.

2. Talepte Bulunma Hakkı

Fer’î müdahilin, yanında katıldığı tarafa yardımcı olmak amacıyla, katıldığı tarafın yararına olan iddiaları ve savunmaları ileri sürmesi yanında, aynı zamanda bu iddiaların temini amacıyla birtakım talepte bulunma hakkı da vardır.

Fer’î müdahil, davanın tarafı olmayıp, yanında katıldığı tarafın “yardımcısı” olduğundan, sadece davanın taraflarınca istenebilecek usulî işlemler hakkında talepte bulunamayacaktır. Örneğin, tek başına davadan feragat, davayı kabul, hâkimin reddi, ıslah, yargılamanın yenilenmesi, yürütmenin durdurulması istemlerinde¹⁴¹ bulunamaz. Ayrıca, duruşma isteminde bulunamayacağı gibi keşif ve bilirkişi talebinde de bulunamayacaktır. Bu yönde talepte bulunması hâlinde, “istemin reddine” kararı verilmesi gerekmektedir.¹⁴²

İdari yargıda en sık uygulanan usulî işlemlerin başında yürütmenin durdurulması müessesesi gelmektedir. Davanın taraflarınca yürütmenin durdurulması isteminde bulunulmamasına rağmen, müdahilin yanında katıldığı taraf lehine yürütmenin durdurulması isteminde bulunup bulunmayacağı yönünden İYUK hükümleri değerlendirilmelidir. İYUK’da, kimlerin yürütmenin durdurulması isteminde bulunabileceğine dair açık bir hükme yer verilmemiştir. Ancak, 27 nci maddeye 6352 sayılı Kanunla eklenen 3 üncü fıkrasında yer alan, “*Dava dilekçesi ve eklerinden yürütmenin durdurulması isteminin yerinde olmadığı anlaşılırsa...*” yolundaki hüküm gereğince, sadece davacının yürütmenin durdurulması isteminde bulunabileceğinin kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bundan dolayı, müdahilin, asıl

140 Batman İdare Mahkemesinin 22/02/2013 tarih ve E.2012/2643 sayılı kararı.

141 KURU, Baki. a.g.e. s.3471-3471.

142 Danıştay 6. Dairesinin 22/04/2014 tarih ve E.2011/4218 sayılı kararı.

davacının istemde bulunmaması hâlinde, tek başına yürütmenin durdurulması isteminde bulunmasına olanak yoktur.¹⁴³ Aksi halde, bu taleplerin incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte Danıştay, yanında katıldığı tarafın temyizde mahkeme kararının yürütülmesinin durdurulması istememesine karşın, müdahilin yürütmenin durdurulması isteminde bulunduğu davada verilen “yürütmenin durdurulması isteminin incelenmeksizin reddine” ilişkin kararda yer alan karşı oyda, müdahilin tek başına kanun yoluna halinde, müdahilin talebinin yanında katıldığı tarafın iddia ve savunmalarına aykırı olmaması durumunda incelenmesi gerektiği; müdahil tarafından yapılan yürütmenin durdurulması başvurusu da bu kapsamda olduğu gerekçesiyle, müdahilin başvurusunun incelenerek istem hakkında karar verilmesi gerektiği gerekçesine yer vermiştir.¹⁴⁴

Müdahilin, belirtilen usulî işlemleri tek başına yapamamasına rağmen, adlî yardım isteminde bulunabileceği de kuşkusuzdur. HMK'nın 334 üncü maddesinde yer alan “Kendisi ve ailesinin ... yoksun olan *kimseler*, iddia ve savunmalarında...” hüküm gereğince, kendisi bakımından şartları varsa adlî yardım talebinde bulunabileceklerdir.¹⁴⁵

Müdahale dilekçesinde, yukarıda belirtilen ve müdahil tarafından istenemeyeceği belirtilen istemlerde bulunulması hâlinde, “müdahale dilekçesinin taraflara tebliğine” kararı dışında, ayrıca bu istem yönünden de bir karar alınması gerekir mi?

Belirtilen usuli istemlerden, keşif, yürütmenin durdurulması gibi harca tabi olanların mevcudiyeti nedeniyle yatırılan harcın iade edilmesinin gerekmesi yanında, ayrıca istemde bulunan müdahilin istemi hakkındaki karar sonucu öğrenmesi gerekmektedir. Müdahale istemi reddedilen kişi yönünden herhangi bir hukukî etkisinin bulunmaması nedeniyle, bu yöndeki istem hakkında ayrıca bir karar alınmasına gerek olmamasına karşın, “müdahale isteminin kabulüne” kararı verilmesi durumunda, bu karar verilirken aynı zamanda sözü edilen talepler hakkında, “istemincinin incelenmeksizin reddine” yönünde ara kararı alınmalı ve bu kararın müdahale tebliğ edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

143 Danıştay 2. Dairesinin 27/03/2014 tarih ve E.2014/1291; 15/04/2014 tarih ve E.2012/12307; 10/06/2014 tarih ve E.2012/10477 sayılı kararları. Danıştay anılan kararlarında, “yürütmenin durdurulması isteminin incelenmeksizin reddine” kararı vermiştir. Ancak, Danıştay 13. Dairesinin 11/09/2014 tarih ve E.2014/770, K.2014/2865 sayılı kararında, müdahilin yürütmenin durdurulması istemi hakkında, “dosya tekemmül ettiğinden ... ayrıca bir karar verilmeksizin” gerekçesine yer verilerek, müdahilin yürütmenin durdurulması istemi hakkında karar verilmeksizin, davanın esası hakkında karar verilmiştir.

144 Danıştay 6. Dairesinin 23/12/2014 tarih ve E.2014/9998 sayılı kararı.

145 ALANGOYA/YILDIRIM/ DEREN-YILDIRIM. a.g.e. s.151 (2 numaralı dipnot).

3. Kanun Yoluna Başvurma Hakkı

Aslî müdahale davasında, ilk davadan farklı olarak mahkeme ayrıca hüküm vermektedir. Aslî müdahil, kendisi hakkında verilen bu hükmü yalnız başına kanun yoluna götürebilir.¹⁴⁶ Fer'î müdahilin olduğu davada ise, hüküm davanın tarafları hakkında verilmektedir. Dolayısıyla, aslî müdahale davasından farklı olarak müdahil hakkında herhangi bir karar verilmez.

Doktrinde, fer'î müdahilin temyiz ve karar düzeltme yollarına başvurabileceği¹⁴⁷ veya benzer şekilde, fer'î müdahilin kendisiyle ilgili kısım için tek başına temyiz yoluna başvurabileceği, ancak bu talebin asıl tarafın işlemlerine aykırı ve o işlemle çelişkili olmaması gerektiği yolunda görüş¹⁴⁸ bulunmaktadır. Ancak, bununla birlikte, aksi yönde müdahilin yanında katıldığı taraftan bağımsız olarak hareket edemeyeceği, kendiliğinden temyiz veya karar düzeltme isteminde bulunamayacağı yönündeki görüşler¹⁴⁹ de bulunmaktadır. Buna karşın, mahkeme fer'î müdahil talebi hakkında da hüküm vermiş ise, bu halde fer'î müdahil kararın sadece kendisine ilişkin kısmı yönünden kanun yoluna müracaat edebilir.¹⁵⁰

Fer'î müdahil, yanında katıldığı tarafla aynı dilekçe ile birlikte temyiz ya da itiraz başvurusunu yapabileceği gibi, ayrı ayrı dilekçe ile de talepte bulunabilir.¹⁵¹

Diğer yandan, doktrinde, müdahale istemi hakkında verilen kararın, ara kararı niteliğinde olduğu ve bu nedenle tek başına temyiz edilemeyeceği, yargılama sonucunda verilen hükmün sadece müdahale talebinin reddine ilişkin kısmının temyiz edilebileceği belirtilmektedir.¹⁵² Aynı yönde Danıştay kararları da bulunmaktadır.¹⁵³ Bununla birlikte, Danıştay eski tarihli bir kararında, davada taraf olmayan ya da davaya katılma istemi kabul edilmeyen kişilerin yargı kararlarına karşı bu yasal yola başvurma olanağı bulunmadığı gerekçesiyle, müdahale istemi reddedilen kişinin temyiz yoluna başvurma hakkının bulunmadığına karar vermiştir.¹⁵⁴

146 KURU/ARSLAN/YILMAZ. a.g.e. s.510; BİLGE/ÖNEN. a.g.e. s.267.

147 ONAR, Sıddık Sami. a.g.e. s.1960.

148 KARSLI, Abdurrahim. a.g.e. s.360.

149 KURU, Baki. a.g.e. s.3476-3477; GÖZÜBÜYÜK/TAN. a.g.e. s.916; GÖZÜBÜYÜK/DİNÇER. a.g.e. s.750; KALAFAT, Ahmet. a.g.m. s.209 (44 nolu dipnot).

150 KURU/ARSLAN/YILMAZ. a.g.e. s.506.

151 KURU, Baki. a.g.e. s.3476.

152 YAŞIN, Melikşah. a.g.m.; s. 450.

153 Danıştay 10. Dairesinin 11/12/1985 tarih ve E.1985/920, K.1985/2092; 8. Dairesinin 4/5/1993 tarih ve E.1992/1530, K.1993/1917 sayılı kararları. (Yargıtay, müdahale talebinin reddine dair kararın, temyiz yoluna başvuru olarak, hükmün müdahale talebinin haksız olarak reddedilmiş olması nedeniyle bozulmasını isteyebileceğine karar vermiştir. Bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 17/02/2010 tarih ve E.2010/13-114, K.2010/81 sayılı kararı.)

154 Danıştay 8. Dairesinin 27/05/1991 tarih ve E.1991/715, K.1991/997 sayılı kararı.

Müdahale istemi kabul edilen kişiler yönünden ise, ikili bir ayırım yapılmaktadır. Doktrinde ve Danıştay uygulamasında, fer'î müdahilin yanında katıldığı üçüncü kişiyle birlikte temyiz yoluna başvurabileceği kabul edilmektedir.¹⁵⁵ Ancak, fer'î müdahilin yanında katıldığı kişiden bağımsız olarak yürütmenin durdurulması hakkında verilen karara karşı itiraz,¹⁵⁶ esas hakkında verilen karara karşı temyiz¹⁵⁷ ve karar düzeltme¹⁵⁸ isteminde bulunmasına HMK'nın 66 ncı maddesi uyarınca hukuken olanak bulunmadığı gerekçesiyle, talebin incelenmeksizin reddine karar verilmektedir. Yargıtay da, fer'î müdahilin kararı ancak, lehine katıldığı tarafla birlikte temyiz edebileceğine karar vermektedir.¹⁵⁹

Fer'î müdahilin, yanında katıldığı tarafın temyiz yoluna başvurmasına karşın, temyiz aşamasında yürütmenin durdurulması isteminde bulunmadığı durumda, fer'î müdahil yürütmenin durdurulması talebinde bulunabilecek midir? Danıştay, bu durumda da, yanında katıldığı tarafın yürütmenin durdurulması isteminde bulunmadığından, tek başına yürütmenin durdurulması isteminde bulunma olanağı bulunmadığı gerekçesiyle “yürütmenin durdurulması isteminin incelenmeksizin reddine” karar vermiştir.¹⁶⁰ Bununla birlikte, anılan kararlardan birinde¹⁶¹ kullanılan karşı oyda, HMK'nın 68/1. maddesi gereğince fer'î müdahilin tek başına yürütmenin durdurulması isteminde bulunma hakkına sahip olduğu gerekçesine yer verilmiştir.

Müdahilin, yanında katıldığı taraftan bağımsız şekilde esas hakkındaki kararı ya da müdahale isteminin reddi üzerine, esas karardan sonra yapılan kanun yolu (temyiz, karar düzeltme veya yargılamanın yenilenmesi talebi) üzerine verilecek kararın ne olduğu yönünde Danıştay'ın farklı kararları bulunmaktadır. Danıştay bir kararında¹⁶², müdahilin tek başına temyiz isteminin “ehliyet yönünden” reddine kararı verilmiş iken, başka bir kararında¹⁶³ ise, mahkeme kararının müdahil tarafından temyiz edilmesi nedeniyle, yerel mahkemece “istemin incelenemeyeceği” kararı

155 Danıştay İdari Dava Dairelerinin 16/10/2003 tarih ve E.2003/512, K.2003/738 sayılı kararı.

156 Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 05/06/2013 tarih ve E.2013/409 sayılı kararı. Danıştay anılan kararda, “müdahil itirazının incelenmeksizin reddine” şeklinde karar vermiştir.

157 Danıştay 8. Dairesinin 15/02/2006 tarih ve E.2006/453, K.2006/607; 19/12/1985 tarih ve E.1985, K.809, K.1985/1022 sayılı kararları.

158 Danıştay 2. Dairesinin 12/03/2013 tarih ve E.2013/1829, K.2013/1369; 5. Dairesinin 11/10/2013 tarih ve E.2013/8616, K.2013/6768; 13. Dairesinin 03/12/2013 tarih ve E.2013/3529, K.2013/3377 sayılı kararları.

159 Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 17/02/2010 tarih ve E.2010/13-114, K.2010/81 sayılı kararı. (Ayrıca, bkz. KALAFAT, Ahmet. a.g.m. s. 203, 23 nolu dipnot).

160 Danıştay 6. Dairesinin 20/08/2014 tarih ve E.2014/6301; 30/10/2014 tarih ve E.2014/7770; 15. Dairesinin 19/12/2014 tarih ve E.2014/2967 sayılı kararları.

161 Danıştay 15. Dairesinin 19/12/2014 tarih ve E.2014/2967 sayılı kararı.

162 Danıştay 8. Dairesinin 16/09/1985 tarih ve E.1985/595, K.1985/759 sayılı kararı.

163 Danıştay 6. Dairesinin 09/06/1992 tarih ve E.1990/3042, K.1992/2772 sayılı kararı.

verilemeyeceği, istemin Dairece incelenmesi gerektiği gerekçesiyle bozulmasına karar verilmiştir.

Kanaatimizce, müdahil tarafından verilen kanun yoluna ilişkin dilekçenin, yerel mahkemece “temyiz ilk inceleme tutanağı” düzenlendikten sonra dosyanın Danıştay’ın ilgili dairesine, itiraz için ise Bölge İdare Mahkemesi’ne gönderilmesi gerekmektedir. Ayrıca, bu dilekçeler hakkında kanun yoluna başvurulamayacağına kabulü hâlinde, asıl taraf yanında katılan müdahilin, yanında katıldığı taraftan bağımsız olarak kanun yoluna başvuramayacağı gerekçesiyle, istem hakkında “incelenmeksizin ret” kararı verilmesi gerekmektedir.

4. Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Hakkı

Müdahilin, 1982 Anayasasının 5982 sayılı Kanunla değişik 148, 149 ve geçici 18. maddesiyle hukuk sistemimize giren ve Anayasada belirtilen hakları ihlâl edilenlere tanınan hak arama yolu olan “bireysel başvuru” talebinde bulunup bulunamayacağına değerlendirilmesi gerekmektedir.

Aslı müdahil, asıl davanın taraflarına karşı açılan ayrı bir dava olduğundan, bu davada aslı müdahil kanun yolu başvurusunda olduğu gibi tek başına bireysel başvuruda bulunabilecektir. Nitekim Anayasa Mahkemesi 3402 sayılı Kadastro Kanunu uyarınca açılan davadaki aslı müdahil tarafından makul sürede yargılanma hakkının ihlâl edildiği iddiasıyla yapılan bireysel başvuru hakkında, başvurunun kabul edilebilir olduğuna ve hakkın ihlâl edildiğine karar vermiştir.¹⁶⁴

Fer’i müdahil yönünden ise, maliki olduğu taşınmazda yapılan imar plânı değişikliğine karşı Valilik tarafından açılan davaya fer’i müdahil olan başvurucunun, iptal kararının onanmasına ilişkin Danıştay kararının gerekçesiz olduğundan, adil yargılanma hakkının ihlâl edildiği iddiasıyla yapılan bireysel başvuru hakkında, başvurunun kabul edilebilir olduğuna ve başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlâl edildiğine karar verilmiştir.¹⁶⁵

Görüldüğü üzere, Anayasa Mahkemesince, hak ihlâli nedeniyle yapılacak bireysel başvurularda, bireysel başvuruya ilişkin diğer koşulların bulunması halinde, aslı müdahilin ve fer’i müdahilin yanında katıldığı taraftan bağımsız olarak bireysel başvuru talebinde bulunabileceği kabul edilmiştir.

Diğer yandan doktrinde,¹⁶⁶ davanın çözümüyle ilgili olmakla birlikte,

164 AYM kararı, Başvuru No:2012/673, Tarih:19/12/2013; Başvuru No: 2013/9062, Tarih:18/06/2014.

165 AYM kararı, Başvuru No:2014/2388, Tarih:04/11/2014.

166 KALAFAT, Ahmet. a.g.m. s.203. (21 ve 22 nolu dipnotlar)

yanında katıldığı tarafın yerine getirmesi gerektiği usul işlemleri ve/veya esasa ilişkin delilleri yerine getirmemesi hâlinde, tarafın yapması gereken usul işlemlerini, taraf yerine getirmese bile müdahilin yapmasının mümkün olduğu, taraftan bağımsız olarak ve onun çıkarına karşıt olmadıkça Anayasaya aykırılık iddiasında bulunabileceği ifade edilmektedir. Ancak, Anayasanın 152 nci maddesinde yer alan, "... veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddî olduğu kanısına varırsa..." yönündeki açık hüküm karşısında, Anayasaya aykırılık iddiasında bulunabilmek için davanın tarafı olması gerektiği açıktır. Bu nedenle, aslî müdahil aynı mahkemede açılan ayrı bir davanın davacısı olduğundan Anayasaya aykırılık iddiasında bulunabilecektir. Fer'î müdahil ise, görülen davada davacı ya da davalı olmadığından dolayı, yanında katıldığı taraftan bağımsız olarak Anayasaya aykırılık iddiasında bulunarak somut norm denetimiyle Anayasa Mahkemesine başvurulması talebinde bulunamayacağı düşünülmektedir.

5.Uyuşmazlık Mahkemesi'ne Başvurma Hakkı

Müdahilin, 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanun'un 10 uncu maddesinde düzenlenen olumlu görev uyuşmazlığı, 14 üncü maddesinde düzenlenen olumsuz görev uyuşmazlığı ve 24 üncü maddesinde düzenlenen hüküm uyuşmazlığının giderilmesi isteminde bulunup bulunamayacağının da tespiti gerekmektedir.

Adli, idari ve askeri yargı mercilerinde açılmış olan davada ileri sürülen görev itirazlarının her iki yargı yolu tarafından da reddedilmesi hâlinde, ilgili kanun yoluna ait Başsavcı tarafından görev konusunun Uyuşmazlık Mahkemesinden incelenmesinin istenmesi olan olumlu görev uyuşmazlığının giderilebilmesi için, tarafların görevsizlik kararı veren mahkemeye başvuruda bulunması gerekmektedir. Uyuşmazlık Mahkemesi'nce, aslî müdahilin, yanında katıldığı tarafla birlikte¹⁶⁷ ve yanında katıldığı taraftan bağımsız olarak¹⁶⁸ olumlu görev uyuşmazlığı çıkartılması yönünde yaptığı başvuru üzerine dosyanın Başsavcılığa gönderildiği davalarda, olumlu görev uyuşmazlığı başvurusunun esası hakkında verdiği kararları bulunmaktadır.¹⁶⁹

Adli, idari veya askeri yargı mercilerinden en az ikisinin tarafları, konusu ve sebebi aynı olan davada kendilerini görevsiz görmeleri hâlinde,

167 Uyuşmazlık Mahkemesinin 07/10/2013 tarih ve E.2013/1339, K.2013/1501 sayılı kararı.

168 Uyuşmazlık Mahkemesinin 30/09/2013 tarih ve E.2013/1201, K.2013/1343; 07/10/2013 tarih ve E.2013/1322, K.2013/1484; aynı gün ve E.2013/1339, K.2013/1501; 11/11/2013 tarih ve E.2013/1510, K.2013/1690; aynı gün ve E.2013/1512, K.2013/1692; 03/02/2014 tarih ve E.2013/1886, K.2014/90 sayılı kararları.

169 Yukarıdaki iki dipnotta belirtilen kararlar.

görevli yargı yerinin belirlenmesi yoluyla bu uyuşmazlığın (olumsuz görev uyuşmazlığı) giderilmesi için, Kanun'un 14. maddesi gereğince, davanın taraflarınca talepte bulunulması gerekmektedir. Uyuşmazlık Mahkemesi'nin, aslî müdahilin, yanında katıldığı taraflarla birlikte olumsuz görev uyuşmazlığının giderilmesi isteminde bulunduğu durumlarda, istemin esasına girerek verdiği karar¹⁷⁰ olmakla birlikte, yanında katıldığı taraf başvuruda bulunmaksızın, sadece aslî müdahil tarafından olumsuz görev uyuşmazlığının giderilmesi isteminde bulunulduğu duruma ilişkin verilmiş karara rastlanmamıştır. Ancak, olumlu görev uyuşmazlığında verilmiş kararların, olumsuz karar uyuşmazlığı için de emsal alınabileceği düşünülmektedir.

Buna göre, olumlu veya olumsuz görev uyuşmazlığı çıkartılması yolunda fer'î müdahil tarafından yapılan başvuru üzerine verilmiş Uyuşmazlık Mahkemesi kararına rastlanmamış olmakla birlikte, fer'î müdahilin yanında katıldığı tarafla birlikte görev uyuşmazlığı çıkartılması isteminde bulunabileceği, ancak yanında katıldığı taraftan bağımsız olarak görev uyuşmazlığının giderilmesi yolunda başvuruda bulunamayacağının kabulü gerekmektedir. Aslî müdahil yönünden ise, bu konudaki Uyuşmazlık Mahkemesi kararlarında da görüldüğü üzere, yanında katıldığı tarafla birlikte veya bağımsız olarak görev uyuşmazlığının giderilmesi yolunda başvuruda bulunabilecektir.

Adli, idari veya askeri yargı mercilerinin en az ikisinin, görevle ilgisi olmayan kesin veya kesinleşmiş kararlarının çelişki yüzünden hakkın yerine getirilmesi mümkün olmadığı hâllerde istenen hüküm uyuşmazlığının giderilmesi için ise, olumsuz görev uyuşmazlığından farklı olarak Kanun'un 24 üncü maddesine göre "ilgili kişi veya makam"ın talepte bulunması gerekmektedir. Uyuşmazlık Mahkemesi'nin de, davanın tarafları olmaksızın sadece fer'î müdahil tarafından yapılan hüküm uyuşmazlığının giderilmesi yönündeki başvurularda, esasına geçilmek suretiyle hüküm uyuşmazlıklarının giderildiği kararları¹⁷¹ bulunmaktadır.

6. Lehine Müdahale (Yargılama) Giderlerine Hükmedilmesi

HMK'nın "Yargılama Giderleri ve Adli Yardım" başlıklı Yedinci Kısmında yer alan 323 üncü maddesinde, yargılama giderlerinin nelerden ibaret olduğu belirtilmiş, ancak müdahale giderleri 328 inci maddede "Fer'î müdahale gideri" başlığı altında ayrıca düzenlenmiştir. Fer'î müdahale için hüküm tesis edilemeyeceği kuralının sonucu olarak, müdahale giderinden sorumluluk durumu ayrıca düzenlenmiştir.

170 Uyuşmazlık Mahkemesinin 04/02/2008 tarih ve E.2007/134, K.2008/6 sayılı kararı.

171 Uyuşmazlık Mahkemesinin 05/04/2010 tarih ve E.2009/49, K.2010/60; 05/12/2012 tarih ve E.2011/200, K.2012/212 sayılı kararları.

Düzenlemeyle, fer'î müdahilin yanında katıldığı taraf haksız çıkarsa, fer'î müdahil yalnızca müdahil başvurma harcı, varsa vekâlet harcı ve posta giderlerinden oluşan fer'î müdahale giderlerinden sorumlu olacaktır. Ancak, yanında katıldığı taraf haklı çıkarsa bu kez fer'î müdahil yargılama giderlerin haksız çıkan karşı tarafa yükletilecektir.¹⁷²

Danıştay vermiş olduğu bir kararda,¹⁷³ “müdahale gideri” ile “yargılama gideri” kavramları birbirinden tamamen farklı kavramlardır. Müdahale masraflarının kural olarak; müdahil tarafından peşin olarak yatırılan başvurma harcı ve davaya katıldığı andan itibaren katlanmak zorunda kaldığı diğer giderler toplamından oluştuğu kabul edilmektedir, Oysa, yargılama gideri; anılan Kanun'un 423. maddesinde de belirtildiği üzere avukatlık ücretini de içerebilen bir kavramdır. Ayrıca, avukatlık ücretinin; 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 169. maddesinde belirtildiği üzere, haksız çıkan tarafa yükletilen, dolayısıyla, davanın tarafları açısından geçerli olan, bir başka ifadeyle, haksız çıkan tarafın katlanacağı bir yükümlülük ya da haklı çıkan tarafa tanınan bir hak olduğu tartışmasızdır.” Tespitlerine yer verilmek suretiyle, müdahil tarafından yatırılan yargılama giderlerinin nelerden ibaret olduğunu açık bir şekilde belirtmiş, kararın devamında da, “Buna göre, müdahale gideri kavramı içinde yer almayan ve sadece davanın tarafları açısından yeterli olan avukatlık ücreti ile ilgili olarak müdahale yönelik hüküm tesis edilmesi hukuken mümkün değildir.” denilmek suretiyle de, avukatlık ücretinin müdahil giderleri arasında yer almadığına ve müdahil lehine vekâlet ücretine hükmedilmemesi gerektiğine yer vermiştir. Yakın tarihli başka bir kararda¹⁷⁴ ise, HMK'nın 323, 326, 328, 330 ve 332. madde hükümlerine yer verilmek suretiyle, anılan madde hükümleri uyarınca “vekil marifetiyle temsil edilen taraf lehine, esastan sonuçlanan davadaki haklılık durumuna göre, vekalet ücretine hükmedilmesi yasal bir zorunluluk olduğu gibi; müdahale gideri kavramı içinde yer almayan ve sadece davanın tarafları açısından geçerli olan vekalet ücreti ile ilgili olarak müdahale yönelik hüküm tesis edilmesi hukuken mümkün bulunmamaktadır.” gerekçesiyle kararın yargılama giderlerine ilişkin kısmı yönünden bozulmasına karar verilmiştir.

172 HSYK Tavsiye, 178 numaralı tavsiyesinde, “Katıldığı tarafla birlikte lehine hüküm kurulan müdahil taraf hakkında yargılama giderlerine hükmedilmediği müşahede edilmiştir.” tespitine yer verildikten sonra, HMK'nın “328'nci maddesi uyarınca katıldığı tarafla birlikte davayı kazanan müdahil lehine yargılama giderlerine hükmedilmesi gerekeceğinin unutulmaması” gerektiği belirtilmiştir.

173 Danıştay 2. Dairesinin 21/03/2008 tarih ve E.2006/470, K.2008/1391 sayılı kararı.

174 İdari Dava Daireleri Kurulunun 12/12/2013 tarih ve E.2010/1906, K.2013/4543 sayılı kararı. Aydın Bölge İdare Mahkemesi 23/02/2011 tarih ve E.2011/175, K.2011/206 sayılı kararıyla, hangi hâllerde vekâlet ücretine hükmedileceğinin Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'nde düzenlendiği, Tarifede müdahil vekili için ücret ödeneceği yönünde bir düzenleme bulunmadığı gerekçesiyle, davacı yanında müdahil lehine vekâlet ücretine hükmeden mahkeme kararının esastan onanmasına, ancak müdahil lehine vekâlet ücretine hükmedilmesine ibaresinin karardan çıkarılmasına karar vermiştir.

Fer'î müdahilin davacının yanında katıldığı durumlarda, davacının davadan feragat etmesi veya İYUK 14 üncü maddede sayılan usulî nedenlerden dolayı davanın reddine karar verilmesi, davalı idare yanında katıldığı durumlarda ise, idarenin davayı kabul etmesi veya işlemi geri alması hâllerinde yanında katıldığı taraf, fer'î müdahale yargılama giderlerinin tamamından veya bir kısmından sorumlu tutulabilecek midir?

Yukarıda belirtildiği üzere, HMK'nın 328 inci maddesinde, fer'î müdahil olarak davada yer alan kimsenin, yanında katıldığı taraf haksız çıkarsa, fer'î müdahale giderlerinden sorumlu tutulacaktır. Aksi hâlde ise diğer tarafa yükleteceği hükme bağlanmış, bunun dışında başka bir düzenlemeye yer verilmediğinden, belirtilen nedenlerden dolayı verilen kararlarda yanında katıldığı taraf, fer'î müdahale giderlerinden sorumlu tutulamayacaktır. Diğer yandan, karar fer'î müdahilin yanında katıldığı tarafın aleyhine verilmiş olmasına rağmen, fer'î müdahil, yanında katıldığı tarafın hâl ve davranışları yüzünden davaya katılmış ise, mahkeme, müdahale giderlerinin tamamı veya bir kısmını, davaya yanında katıldığı tarafa yükletilmesine karar verebilecek midir?

Danıştay,¹⁷⁵ Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Olumlu kararının iptaline ilişkin kısmı hakkında karar verilmesine yer olmadığına, ÇED Raporu yönünden ise incelenmeksizin reddine ilişkin kararda, davalı yanında müdahil yargılama giderlerinin yarısının yanında katıldığı davalıdan alınarak müdahile verilmesine hükmedilen kararın, müdahil giderlerine ilişkin kısmının bozulmasına karar vermiştir.

Şu halde, kararın yukarıda belirtilen usulî sebeplerden dolayı fer'î müdahilin yanında katıldığı tarafın davayı kaybetmesi veya yanında katıldığı tarafın hâl ve davranışlarından dolayı davaya katılması durumlarında, yanında katıldığı taraf müdahil giderlerinden sorumlu tutulamayacaktır.

Aslî müdahale hâlinde ise, aslî müdahil fer'î müdahil gibi taraflardan birinin yanında yer almayıp, kendi adına hak iddiasıyla mevcut davanın yanında açılan yeni bir "aslî müdahale davası" olması nedeniyle, yargılama giderleriyle ilgili olarak davanın taraflarının tâbi olduğu kurallar uygulanacaktır.

İYUK'un "Kararlarda bulunacak hususlar" başlıklı 24 üncü maddesinin (f) bendinde, kararlarda, "Yargılama giderleri ve hangi tarafa yükletildiği"nin belirtilmesi gerektiğine yer verilmesine karşın, yargılama giderlerinin hüküm altına gösterilip gösterilmeyeceğine dair düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak, 31 inci maddesiyle yapılan atıf gereğince yargılama giderleri konusunda HMK hükümleri uygulanacağından, HMK'nın 332

¹⁷⁵ Danıştay 14. Dairesinin 19/11/2013 tarih ve E.2012/9186, K.2013/8161 sayılı kararı.

nci maddesinin 2 nci fıkrasının âmir hükmü¹⁷⁶ gereğince, müdahil yargılama giderlerine ilişkin dökümün hüküm altında gösterilmesi gerekmektedir. Diğer yandan, müdahale isteminin reddine karar verilmesi halinde, müdahil yargılama giderlerine bu kararda yer verilmesi gerekmektedir.

Danıştay kararlarında, fer'î müdahil yargılama giderlerinin, yanında katıldığı tarafın haklı çıkması hâlinde karşı tarafa yükletilmesine, haksız çıkması hâlinde ise müdahil üzerinde bırakılmasına yönelik hüküm kurularak, yargılama giderlerinin nelerden ibaret olduğunun hüküm altında gösterildiği kararlar¹⁷⁷ olmakla birlikte; bazı kararlarda¹⁷⁸ sadece yargılama giderlerinin hangi tarafa yükletileceğine yer verilip dökümünün yapılmadığı; bazı kararlarında¹⁷⁹ ise, hem yargılama giderlerinin hangi tarafa yükletileceğinin belirtilmediği, hem de dökümünün yapılmadığı görülmektedir. Ancak, İYUK 24 üncü maddesinin yukarıda belirtilen âmir hükmü gereğince, kararlarda müdahil yargılama giderinin karşı tarafa mı yükletileceği yoksa müdahil üzerinde mi bırakılacağı hususunun ve müdahil yargılama giderleri ayrıntısının kararda belirtilmemesi bozma nedeni olduğundan, kararlarda her iki hususun da yer alması gerekmektedir.

SONUÇ

Davaya müdahale kurumu, idari yargı yerlerinde açılan imar, çevre, kültür ve tabiat varlıklarından doğan davalar ile, personel hukukunda başkası hakkında tesis edilen işlemlere karşı açılan davalarda sıklıkla uygulanmaktadır. Ayrıca, idarenin işlem ve eylemlerinin hukuka uygunluk denetiminin yapıldığı idari yargıda; var olan bir davanın konusu üzerinde hak iddia eden ya da davanın taraflarından birinin davayı kazanmasında hukukî yararı bulunan üçüncü kişinin, Anayasanın 36 ncı maddesinde yer alan "hak arama hürriyeti" ve adil yargılanma hakkının bir ilkesi olan "hukukî dinlenilme hakkı"nın gerçekleşmesi yolunda kullanılması gereken önemli bir müessesedir.

Bununla birlikte, 2577 sayılı Kanun'un 31 inci maddesiyle yapılan atfı

176 Madde metni şu şekildedir:

"(2) Yargılama gideri, tutarı, hangi tarafa ve hangi oranda yükletildiği ve dökümü hüküm altında gösterilir."

177 Danıştay 12. Dairesinin 17/02/2014 tarih ve E.2011/5607, K.2014/787; 13. Dairesinin 31/10/2013 tarih ve E.2010/766, K.2013/2675; 28/01/2014 tarih ve E.2010/3851, K.2014/146; 08/07/2014 ve E.2014/2135, K.2014/2743 sayılı kararları.

178 Danıştay 5. Dairesinin 15/05/2014 tarih ve E.2010/6390, K.2014/4162; 6. Dairesinin 15/05/2014 tarih ve E.2010/2951, K.2014/3778; 8. Dairesinin 24/04/2014 tarih ve E.2010/8643, K.2014/3368; 04/06/2014 tarih ve E.2010/9213, K.2014/4645; 13/06/2014 tarih ve E.2013/8513, K.2014/5173; 13. Dairesinin 29/04/2014 tarih ve E.2010/4007, K.2014/1636 sayılı kararları.

179 Danıştay 2. Dairesinin 25/06/2014 tarih ve E.2010/4134, K.2014/6519; 11. Dairesinin 27/03/2014 tarih ve E.2010/9668, K.2014/1428; 14. Dairesinin 09/04/2014 tarih ve E.2012/3269, K.2014/4472 sayılı kararları.

gereğince HMK'da düzenlenen hükümler, yukarıda da belirtildiği üzere, pek çok hususta İdari yargının usul ve niteliğine uygun değildir. Bu kapsamda, aslî müdahale kabul edilmesine rağmen, İdari yargıda özel kişilere karşı dava açma olanağı bulunmaması nedeniyle, davalı yanında aslî müdahale davası açılması durumu, müdahale dilekçesinin tebliği üzerine, tarafların istem hakkındaki itiraz süreleri, müdahale istemi hakkında karar vermeden, yürütmenin durdurulması isteminin incelenmesi, keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılması gibi usulî işlemlerin yapılmasını ve ara kararlarının verilmesini durdurup durdurmadığı gibi hususlardaki tartışma devam etmektedir.

Bu nedenle, İYUK'ta yapılacak olan değişiklikle, HMK'ya atıf yapılması sisteminden vazgeçilmesi, bunun yerine, atıf yapılan konuların İYUK'ta İdari yargının niteliği ve özelliğine uygun olarak yeniden düzenlenmesi, bu bağlamda müdahale konusunun da yeniden ele alınarak, belirtilen tartışmalara son verilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

ALANGOYA, Yavuz; YILDIRIM, M. Kâmil; DEREN-YILDIRIM, Nevhis, *Medenî Usul Hukuku Esasları*, 7. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2009.

BİLGE, Necip; ÖNEN, Ergun. *Medenî Yargılama Hukuku Dersleri*, 3. Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara 1978.

BUDAK, Ali Cem. *Medeni Usul Hukukunda Üçüncü Kişilerin Haklarının Korunması*, Beta Yayınevi, İstanbul 2000.

CANDAN, Turgut. *İdari Yargılama Usulü Kanunu*, Adalet Yayınevi, Ankara 2011.

COŞKUN, Sabri; KARYAĞDI, Müjgan. *İdari Yargılama Usulü, Örnek İçtihatlar-Yorumlar*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2001.

ÇAĞLAYAN, Ramazan. *İdarî Yargılama Hukuku*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014.

Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu Kararları, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları, Ankara 1984.

ERDAL, Muhammed. *İdari Yargıda Fer'i Müdahale (Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin İdari Yargıda Uygulanması Sorunu)*, Yetkin Yayınları, Ankara 2009.

ERKUT, Celal. "İdari Yargının Yeniden Yapılandırılmasında Yargılama Hukuku Kurallarının Etkinleştirilmesi Sorunu" *İdari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü*, 2001 Yılı Sempozyumu, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları, Ankara 2003.

GÜNDAY, Metin. "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanun Hükümlerinin Uygulama Alanı" *İdari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü*, 2001 Yılı Sempozyumu, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları, Ankara 2003.

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref; TAN, Turgut. *İdare Hukuku, C. 2, İdari Yargılama Hukuku*, Güncelleştirilmiş 4. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010.

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref; DİNÇER, Güven. *İdari Yargılama Usulü*, Güncelleştirilmiş 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2001.

KALAFAT, Ahmet. "İdari Yargılama Usulü Kanunu'na Göre Üçüncü Şahısların Davaya Katılması (Fer'i Müdahale)", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.73.

KAPLAN, Gürsel. *İdari Yargıda Dava Açma Süreleri*, Turhan Kitabevi, Ankara 2009.

KAPLAN, Gürsel. “Danıştay Kararları Ve İlgili Özel Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde İdari Yargıda Ehliyet ve Husumet”, İÜHFİM, C. LXIX, S. 1-2, 2011.

KARSLI, Abdurrahim. Medeni Muhakeme Hukuku, 3. Baskı, Alternatif Yayıncılık, İstanbul 2012.

KURU, Baki. Hukuk Muhakemeleri Usulü, IV. Cilt, 6. Baskı, Demir Demir Yayınları, İstanbul 2001.

KURU, Baki; ARSLAN, Ramazan; YILMAZ, Ejder. Medeni Usul Hukuku, Değiştirilmiş 18. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.

NEDİMOĞLU, Ruhi. “Danıştayda Görülen Davalarda Katılma” Ankara Barosu Dergisi, S.1.

ONAR, Sıddık Sami. İdare Hukukunun Umumî Esasları, 3. Cilt, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1966.

ÖZEKES, Muhammet. Medeni Usul Hukukunda Dinlenilme Hakkı, Yetkin Yayınları, Ankara 2003.

PEKCANITEZ, Hakan. Medenî Usul Hukukunda Fer’i Müdahale, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, Ankara 1992.

PEKCANITEZ, Hakan. “İdari Yargıda Fer’i Müdahil Hükmü Tek Başına Temyiz Edebilir Mi? (Karar Tahlili)” Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce’ye Armağan, DEÜ Yayınları, İzmir 2001.

TOPUZ, İbrahim; ÖZKAYA, Kadir. Açıklamalı-İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu, Mahalli İdareler Derneği Yayını, Ankara 2002.

ULUER, Yıldırım. “Yönetmelik Yargıda Dava Açma Süresi”, I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, Danıştay Yayınları, Ankara 1-4 Mayıs 1990.

YAMAN, Sadettin. “Adli ve İdari Yargıda Davaya Müdahale (Katılma) ve İdari Yargıda Asli Müdahalenin Kabulüne Duyulan İhtiyaç” Terazi Hukuk Dergisi, S.22, Haziran 2008.

YASİN, Melikşah. “İdari Yargılama Usulünde Davaya Müdahale”, İÜHFİM, C. LXIX, S.1-2, 2011.

<http://www.adalet.gov.tr/> (04/02/2008)

<http://www.kgm.adalet.gov.tr> (05/06/2013)

<http://www.tdk.gov.tr> (18/03/2015)

<http://www.teftis.hsyk.gov.tr> (15/02/2013)